

Stina Tegnhed

ARKEOLOGISK UTREDNING STEG 2:

VA-ledning Veinge–Laholm

Halland, Laholms landsförsamling, Tjärby sn och Veinge sn,
Vessinge 3:6, Veinge 3:4, Tjärby 10:2, Lilla Tjärby 2:15, 1:3, 1:13 m. fl.

KULTURMILJÖ
HALLAND

Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2014.

Arkeologisk utredning 2013.

Omslagsfoto: Patrik Bengtssons grävmaskin med Vessingehögen Veinge RAÄ 64 i bakgrunden. Mot Norr. Fotonr: 2014-6-2 Fotograf: Stina Tegnhed

Layout: A. Andersson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Ärende nr ms2006/02316.

Innehåll

SAMMANFATTNING	5
BAKGRUND	5
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ	5
Utredningssträcka 1	6
Utredningssträcka 2	7
Utredningssträcka 3	8
SYFTE OCH METOD	10
AVVIKELSER FRÅN UNDERSÖKNINGSPLANEN	10
RESULTAT	11
Utredningssträcka 1	11
• FUO1	11
• FUO 2	13
Utredningssträcka 2	19
• FUO 3	19
Utredningssträcka 3	23
• FUO 4	23
• FUO 5	24
• FUO 6	25
• FUO 7	27
• FUO 8	28
HISTORISKA GÅRDSLÄGEN	30
TOLKNINGSFÖRSLAG	30
ÅTGÄRDSFÖRSLAG	30
REFERENSER	32
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	33
 Bilaga 1 Schaktbeskrivning samt översikter över schakt i respektive delområde	 35

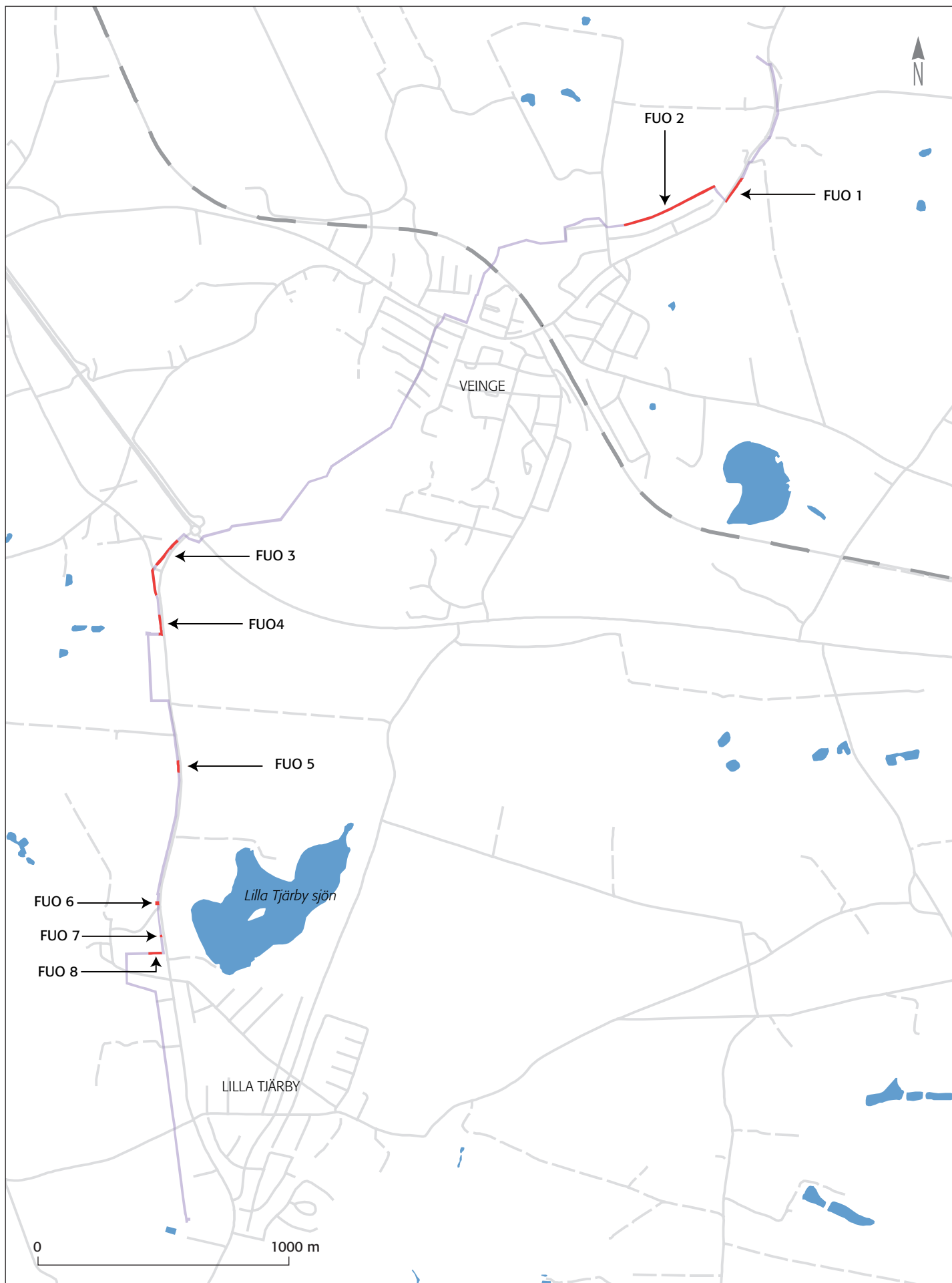

Fig. 1. VA-ledningssträckan med 8 lokaler som förordas arkeologisk förundersökning. Skala 1:20 000.

SAMMANFATTNING

Med anledning av en planerad förläggning av VA-ledning mellan Veinge och Laholm i södra Halland, genomförde Kulturmiljö Halland under några vinterdagar en arkeologisk utredning. Totalt 159 sökschakt med en sammanlagd längd av 2447 löpmeter drogs inom tre delområden längs sträckan. Utredningen syftade till att upptäcka eventuella okända fornlämningar som skulle kunna påverkas av förläggningen av VA-ledningen. 8 områden med lämningar av förhistorisk art påträffades (Fig.1). Kulturmiljö Halland förordar fortsatta antikvariska insatser i form av en arkeologisk förundersökning i samtliga av dem.

BAKGRUND

Laholmsbuktens VA - Halmstads och Laholms kommuner i samverkan (hädanefter benämnd Laholmsbuktens VA), planerar förläggning av VA-ledning mellan Veinge i norr och Laholms stad i söder. Den drygt sju kilometer långa ledningssträckan går genom ett fornlämningsrikt landskap, som rymmer gravar och boplatslämningar, samt inägomark till de historiska byarna Vessinge, Tjärby, Lilla Tjärby och Köpinge. Den rika fornlämningsmiljön motiverade en *arkeologisk utredning steg* som sammanställdes av Kulturmiljö Halland våren 2013. I denna studie konstaterades att den planerade ledningen löper inom antikvariskt högintressanta områden och i stort sett hela ledningssträckan, förutom två områden som bedömdes mindre lämpliga i fornminnesfinnande aspekt, förordades en fortsatt antikvarisk utredning i form av schaktningsdragning (Wranning 2013). Utifrån den byråmässiga utredningen, steg 1 bedömdes tre delsträckor som lämpliga att utreda vidare. Dessa benämns Utredningssträcka 1, Utredningssträcka 2 samt Utredningssträcka 3 och numreras från norr till söder (Se Fig. 2-4).

Laholmsbuktens VA har ansökt till Länsstyrelsen om genomförande av arkeologisk utredning steg 2. Med anledning av detta utförde personal från Kulturmiljö Halland en arkeologisk utredning under några dagar i november och december 2013. Dagar som bjöd på kyla och frost, regn och blåst, men också lite värmande vintersol.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Då områdets fornlämningsmiljö, kulturhistoria och topografi beskrivits grundligt i *Arkeologisk utredning steg 1 VA-ledning Veinge-Laholm* (Wranning 2013) tecknas i denna rapport en mer sammanfattande bild över ovan nämnda förhållanden.

Utredningssträcka 1

Området sträcker sig mellan reningsverket strax norr om Veinge samhälle och slutar in till Veinge skola. Ledningssträckan börjar i ett låglänt parti för att sedan stiga uppför den höjdrygg som Veinge delvis är anlagt på (Fig.2). Längs sträckan passeras ett antal kända fornlämningar, dels fynd-/boplatzlämningar såsom Veinge RAÄ 249 och Veinge RAÄ 264 och gravhögar som Veinge RAÄ 64 (Vessingehögen) samt Veinge RAÄ 63 (Skipes hög) och borttagna gravhögen Veinge RAÄ 86 (borttagen). Den stora gravhögen Vessingehögen, som vattenledningen passerar mycket nära, strax söder om, ligger monumentalt i landskapet på kammen av höjdryggen som sedan övergår i en böljande sänka med en milsvidd utsikt mot Eldsbergaåsen i norr. Högen undersöktes år 1923 av T.J. Arne och i hans dokumentation av högen visar att den då var 23 meter i diameter och 3,5 meter hög. Högen visade sig innehålla en gånggrift med fem till sex skelett och har av fyndmaterialet att döma varit i bruk under såväl mellan- som senneolitikum (Arne 1923:95ff, Ewald 1929:94ff). Utredningssträcka 1 slutar i ett lägre parti av åsryggen, strax öster om Veinge skola.

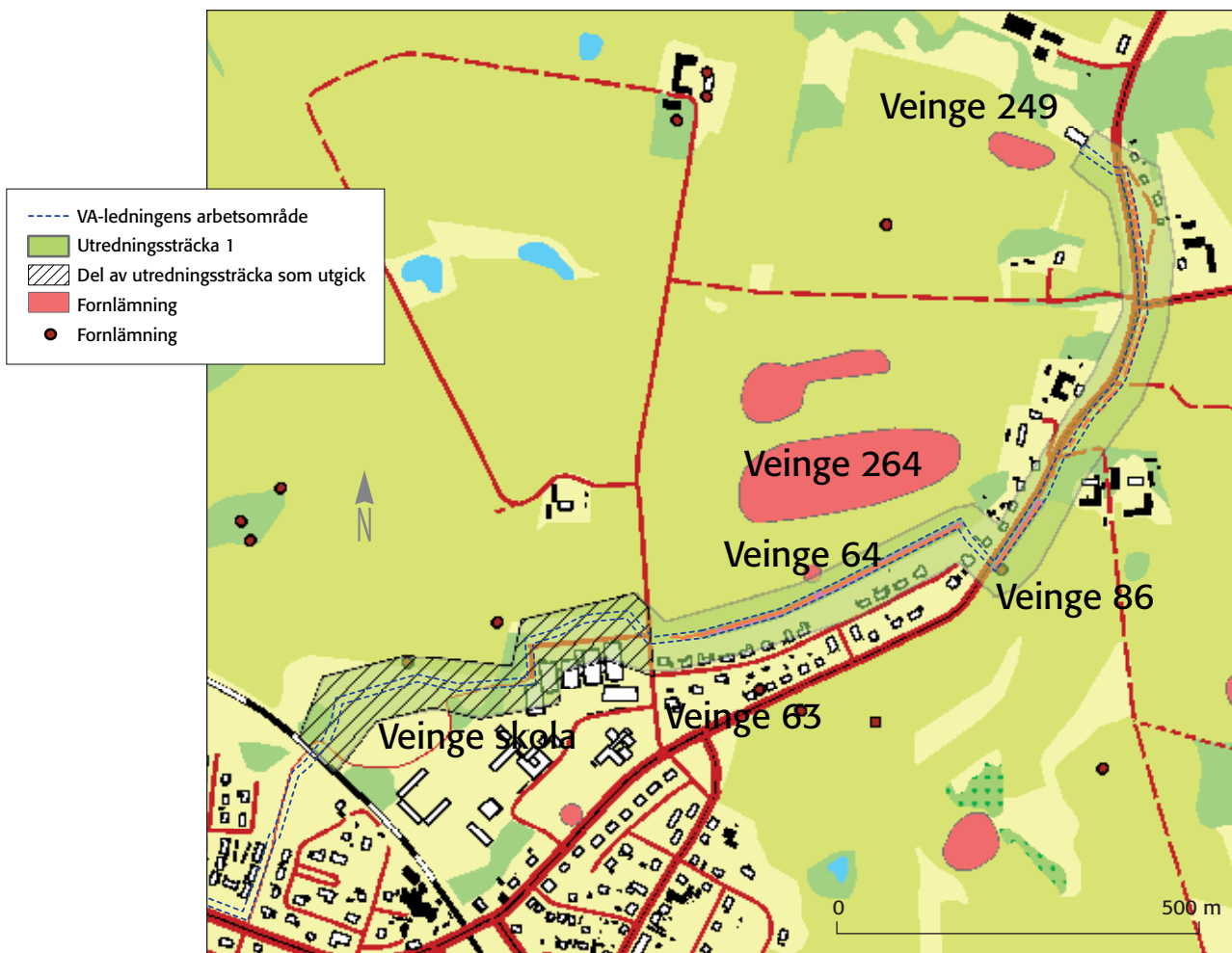

Fig.2. Registrerade fornlämningar kring Utredningssträcka 1. Den del av utredningssträckan som utgick är skrafferad. Skala 1:10 000.

Utredningssträcka 2

Utredningsområdet utgörs av en cirka 600 meter lång sträcka som löper över Tjärbys östligaste åkermark via rondellen för riksväg 15 (tidigare väg 117) invid Tjärby kyrka och slutar mitt i en hästhage invid kanten av fornlämningen Tjärby RAÄ 69. Delar av Tjärby RAÄ 69 och 68 slutundersöktes sommaren 2007 med anledning av Vägverkets omläggning av Väg 117 (nuvarande Riksväg 15) samt nya av- och påfarter till Tjärby by och Laholm. Inom Tjärby RAÄ 69 undersöktes omfattande boplatzlämningar från äldre och yngre bronsålder samt förromersk järnålder och inom Tjärby RAÄ 68 undersöktes ett förromerskt gravfält och boplatz (Wranning 2010 och 2011).

Utredningssträckan startar i det lägsta partiet av ett hagmarksområde för att strax stiga upp över höglänt och plan mark uppe på Örelidsåsen. Uppe på platån går VA-ledningen över hela ytan för att ledas ner över Örelidsbrinken och över åkermark, med en svag lutning västerut. Utredningssträckan är belägen i åkermark vid rondellen, för att avslutas mitt i hagen där hästar går och betar.

Vid Örelidsbrinken passerar VA-ledningssträckan gravhögarna Tjärby RAÄ 16, 17 och 18 på nära håll. Vidare cirka 250 meter norrut på brinken återfinns det stora gravfältet Örelidsstenar (Tjärby RAÄ 37).

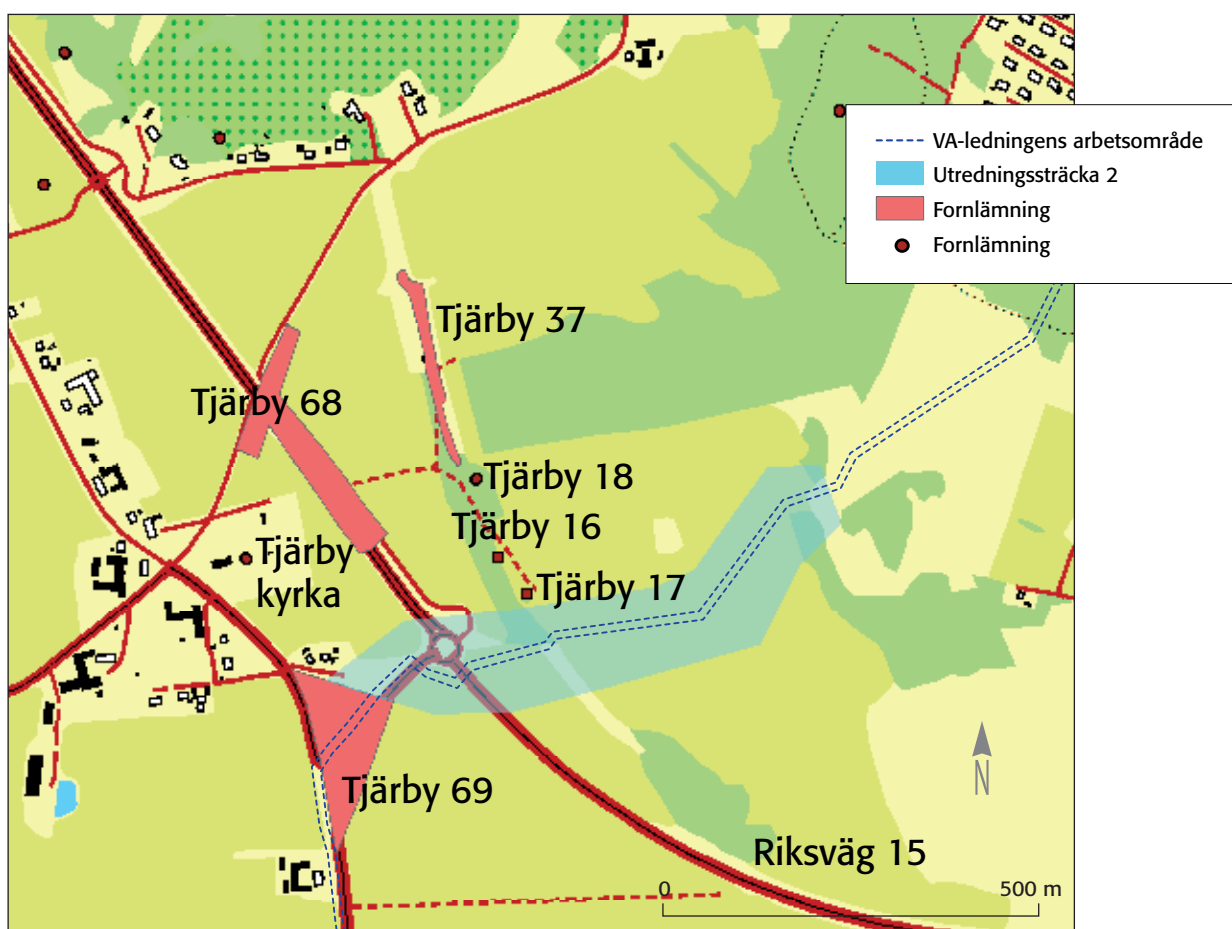

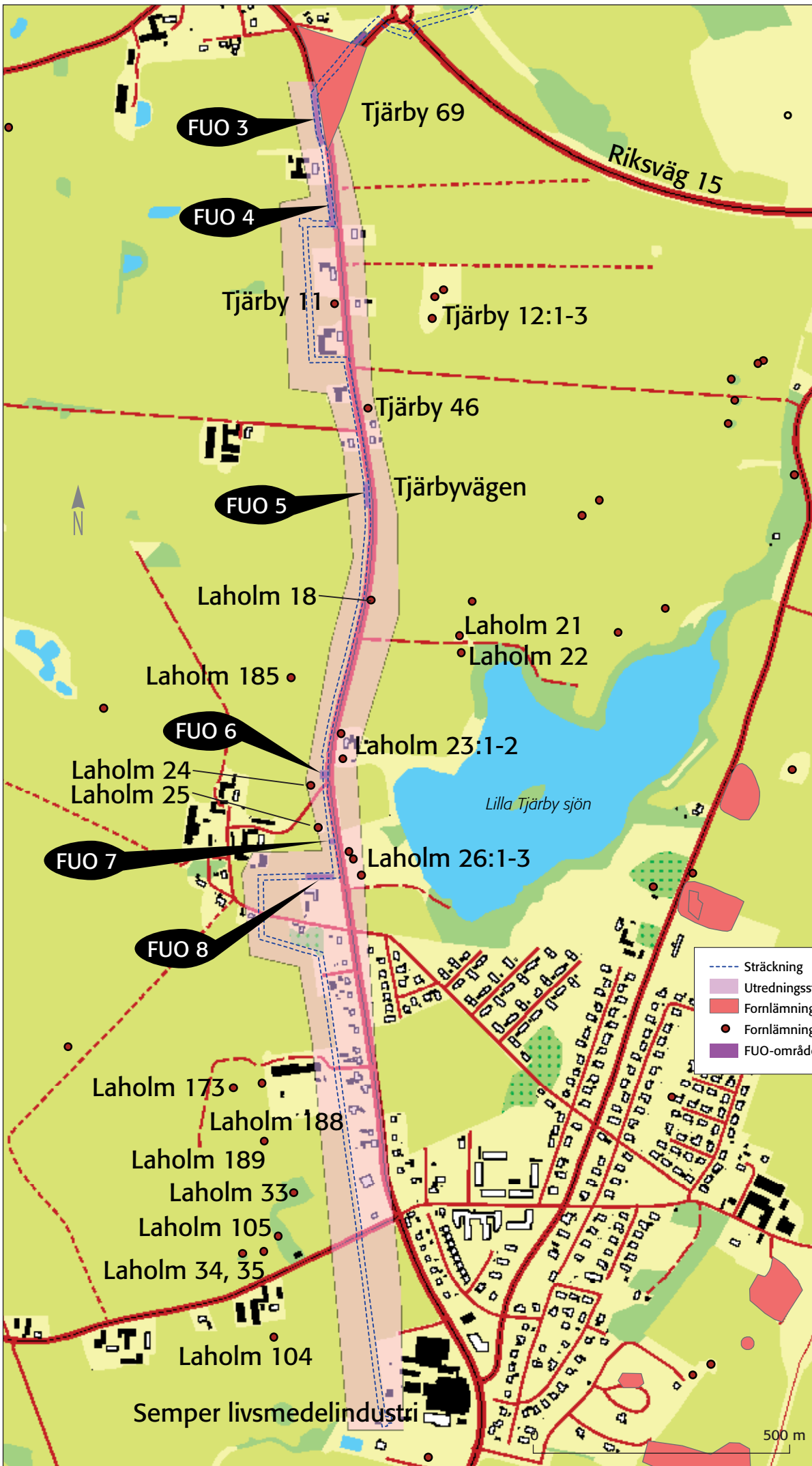
Fig.3. Registrerade fornlämningar kring Utredningssträcka 2. Skala 1:10 000.

Utredningssträcka 3

Detta område är det längsta med sina cirka 2600 meter. Området startar i västra kanten av Tjärby RAÄ 69 i norr och slutar vid Sempers fabrik i syd. Dominerande i landskapet är de många gravhögarna längs Tjärbyvägen och runt Lilla Tjärbysjön, Tjärby RAÄ 11, 12:1-3, 46, Laholm lfs RAÄ 21, 22, 23:1-2, 25, 26:1-3 och 33. I markerna finns även bortodlade gravhögar såsom Laholm RAÄ 24, 34, 35, 185, 188 och 189 samt eventuellt ytterligare två ej registrerade gravhögar (Carlie 1994, Persson 1999). Inom området har det även påträffats en enkel skafthålsyxa som typologiskt dateras till senneolitikum – äldsta bronsålder (Laholm RAÄ 173) och fyndplatser för flintavslag (Laholm RAÄ 104 och 105). VA-ledningen passerar även Tjärby RAÄ 46, en skeppsättningsliknande anläggning och en milstolpe (Laholm RAÄ 18).

Topografin utgörs av åkermark. Höjden över havet ligger runt cirka 37-39 meter förutom de sista 300 metrarna i söder ungefär invid Laholm RAÄ 33 där åkermarken slutar tämligen brant mot söder till en nivå på 32 meter över havet. I utredningssträckans avslutande 300 meter ligger åkermarken i en svag söderslutning ned mot Semperfabriken och nivån för alven i det sista schaktet ligger på cirka 29 meter över havet.

Den planerade VA-ledningens placering i förhållande till historisk markanvändning har beskrivits ingående i *Arkeologisk utredning steg 1 VA-ledning Veinge-Laholm* (Wranning 2013). Sammanfattningsvis löper i stort sett hela utredningssträcka 1 genom inägomark, Wessinge bys åkrar i öster och Elestorp bys åkrar i väster. Utredningssträcka 2 börjar i väster i kanten av den dalsänka som på 1805 års karta benämns Kodalarne. Uppe på platån öster om Örelidsbrinken och fram till mittutför Tjärbysjön, dvs. utredningsområde 2 och halva utredningsområde 3, går ledningen inom Lilla Tjärbys inägor, i form av åkermark. På en karta Laholm Akt 72 ½, från år 1847-49 syns själva byn placerad vid Lilla Tjärbysjön. Byn utgjordes vid den tiden av sex gårdar och två av dessa gårdslägen berörs av ledningsdragningen. Från Lilla Tjärby och vidare ned mot Lagan löper utredningssträcka 3, med endast något undantag inom en mindre åker, genom utmarksmiljö. Området som på 1763 års karta benämns Fogdadahlarna tillsammans med det avslutande partiet fram till där Lagan korsas, utgörs av ängsmark.

- Sträckning
- Utredningssträcka 3
- Fornlämning
- Fornlämning
- FUO-område

SYFTE OCH METOD

Syftet med den arkeologiska utredningen var i första hand att utreda fornlämningsbilderna inom de olika utredningssträckorna. Då VA-ledningen är tänkt att placeras i nära anslutning till kända fornlämningar kom insatserna där att fokuseras kring att utreda om dessa hade en större utbredning än vad som tidigare har varit känt. Likaledes utredes områden där topografiska och/eller geologiska förhållande gav associationer om att de kunde hysa okända lämningar.

Metoden för den arkeologiska utredningen var sökschaktsgrävning med traktorgrävare inom i förväg utvalda delområden. Sökschakten togs upp, med några undantag, med en skopas bredd, i detta fall 1,4 meter och matjorden banades skiktvis av ner till alven. Då utredningens syfte var att konstatera eller dementera närvaron av dolda fornlämningar drogs sökschakten främst utmed VA-ledningens mittlinje. Avstånden mellan sökschakten anpassades på ett sätt som gjorde det möjligt att avgränsa eventuella fornlämningar. Vid några tillfällen har schakten utökats till dubbel schaktbredd i syfte att utgöra ett bättre underlag i bedömningen av lämningens karaktär och utbredning.

Samtliga sökschakt och påträffade anläggningar och fynd har mätts in med GPS (modell Trimble GeoExplorer 6000 Series GeoXR). Inmätningarna har bearbetats i Intrasis, projektnamn Vattenledning2013372U.

AVVIKELSER FRÅN UNDERSÖKNINGSPLANEN

Inför starten av den arkeologiska utredningen meddelades följande från Laholmsbuktens VA genom projektledare Alf Nilsson:

I den västra delen av Utredningssträcka 1, från infartsväg till Veingeskola till platsen där VA-ledningen går under järnvägsspåren, ska befintlig ledning, som grävdes ned år 2008 utan någon antikvarisk medverkan, användas. Detta medförde att västra delen av utredningssträcka 1 ströks (se skrafferade området i figur 2).

Inom utredningssträcka 3 passerar VA-ledningen genom några mycket smala passager mellan hus och Tjärbyvägen. Dessa passager undantogs den arkeologiska utredningen och utredningens resultat i angränsande områden anger hur området ska komma att hanteras (Se minnesanteckningar av Jenny Nord, länsstyrelsen).

Vid Tjärbyvägen 16 och 18 passerar utredningssträcka 3 genom en stor asfaltsplan, med inhägnat område för industrilokal. I detta fall ska gamla rör ersättas och den arkeologiska utredningen ska ersättas med antikvarisk kontroll i samband med dessa schaktningar.

Vid den stora planteringen med jordgubbar och tillhörande grusad plan/tillfartsväg (fastighet Lilla Tjärby 1:3, där FOU 6 påträffades) låg långa bevattningsrör i arbetsområdet. Dessa var ihopsamlade och låg längs med Tjärbyvägen, men medförde ändå att arbetsområdet inskränktes några meter. Därför är det schaktat något utanför arbetsområdet i detta parti, för att kunna skapa ett relevant underlag för bedömningen av fornlämningen som påträffades (FOU 6).

Laholmsbuktens VA ombesörjde kabelutsättning i arbetsområdet. Men telekablar

norr om Fastighet Tjärby 104 var ej utsatta och detta medförde att tekniker från Skanova fick laga den kabelände som grävdes fram och skadades. Även den teleledning som leder in till fastighet Tjärby 104 grävdes fram, och för att inte riskera att gräva av den omöjliggjordes schaktning i de sista cirka 15 metrarna inom arbetsområdet närmast norr om Tjärby 104.

RESULTAT

I detta stycke presenteras och beskrivs de nyupptäckta fornlämningarna inom respektive utredningsområde. Övriga sökschakt beskrivs i bilagan Schaktbeskrivning (Bilaga nr 1). Utifrån utredningsresultaten har sammanlagt åtta områden med förhistoriska lämningar ringats in, vilka bör underkastas vidare antikvariska insatser vid exploatering. De förordade förundersökningsområdena (förkortat FUO) har numrerats 1-8 i löpnummerföljad från nordost till sydväst, längs den planerade VA-ledningssträckan (Se fig. 1). Exakt bredd för exploateringsområdet kommer enligt uppgift från Alf Nilsson, Laholmsbuktens VA (muntlig uppgift möte 19/11 2013, mötesanteckningar J Nord) att variera inom olika partier av vattenledningsområdet. Därför har jag här utgått från det underlag till arbetsområdets bredd som jag fått tillsänt mig inför utredningen av Laholmsbuktens VA och förordar förundersökningsområdet utifrån det.

FUO Nr	Fornlämningstyp	Schaktlängd	Lämningar/Fynd
FUO 1	Boplats	104 m	27 stolphål, 13 gropar, 1 härd 1 fynd keramik, äldre markhorisont
FUO 2	Boplats	380,5 m	24 stolphål, 7 härdar, 6 gropar, 2 lager/äldre markhorisont, 1 ränna, 4 keramik, 1flinta
FUO 3	Boplats	98 m	9 stolphål, 5 härdar, 4 rännor, 3 gropar, 1 lager
FUO 4	Boplats	66,5 m	10 stolphål, 3 gropar, 1 härd
FUO 5	Boplats	42 m	4 stolphål, 3 härdar, 2 grop
FUO 6	Rest av grav	9 m	resterna efter bortodlad gravhög
FUO 7	Brandlager	4 m	brandlager, påförda lerlager
FUO 8	Boplats	69,5 m	9 stolphål, 2 rännor, 2 gropar, 1 härd

Tabell 1. Anläggningar och fynd inom de förordade förundersökningsområdena

Utredningssträcka 1

Inom området drogs nitton schakt med maskin. Anläggningar påträffades inom två områden, nedan beskrivna som FUO 1 och 2. Jordmånen i schakten längst i nordost utgjordes främst av silt. Men ju högre upp i terrängen schakten drogs desto sandigare blev alven.

FUO1

Det drygt 120 meter långa området är beläget inom fastigheten Vessinge 3:6, Veinge socken.

Området ligger i östsluttning i åkermark, som vid utredningstillfället var höstsått. Nordväst om FUO går Veingevägen och i sydost finns ett böljande öppet fullåkerlandskap (Fig.5).

Fig. 5. Utredningsschakt 813 med omgivande landskap, mot sydost. Fotonr: 2014-6-3 Fotograf: Stina Tegnhed.

I det 104 meter långa schakt 813 framkom 27 stolphål, 13 gropar, 1 härd och 1 fynd av förhistorisk keramik. Höjdskillnaden i schaktets båda ändar spänner från 34,4 m ö h i nordost och 39,8 m ö h i sydväst. Alven i den lägre änden utgörs av fin ljusbrun sand för att i den högre liggande delen innehålla betydligt mer sten. Nereroderade jordmassor syns under ploggången i schaktväggen i större delen av schaktet, tillsammans med en mörkfärgning bestående av humös sand med inslag av kol, som tolkas som en äldre markhorisont/ev. kulturlager. Matjorden är tjockare i det lägre liggande partiet och mäter där 0,4 meter för att i den högre liggande änden av schaktet mäta mellan 0,25–0,3 meter, där även den äldre markhorisonten saknas.

Anläggningarna är överlag ganska urlakade och består i ytan av brun humös sand. Stolphålen mäter mellan 0,25 och 0,45 i diameter. Groparnas längd varierar mellan 0,8 och 3,0 meter. Resterna av en härd återfinns även i schaktet. Härden mäter 0,85 meter i diameter och det som återstår av den syns som en rund grå och rödfärgad mörkfärgning, efter upphettning, i alven.

Att tänka på vid förundersökning: Det krävs viss rensning vid förundersökningen i den sydvästra delen av området där alven är stenig. Ta reda på vad mörkfärgningen bestående av humös sand med inslag av kol, som syns under ploggången, representerar, genom att sälla igenom två meterrutor.

Sökschaktet där anläggningarna påträffades drogs upp för en sluttning från infartsväg till i nordost upp till platsen för den borttagna gravhögen Veinge 86. Därefter grävs VA-ledningen under Veingevägen och fortsätter mot nordväst mellan två hus, men där omöjliggjordes schaktning vid utredningstillfället, dels på grund av att passagen var rela-

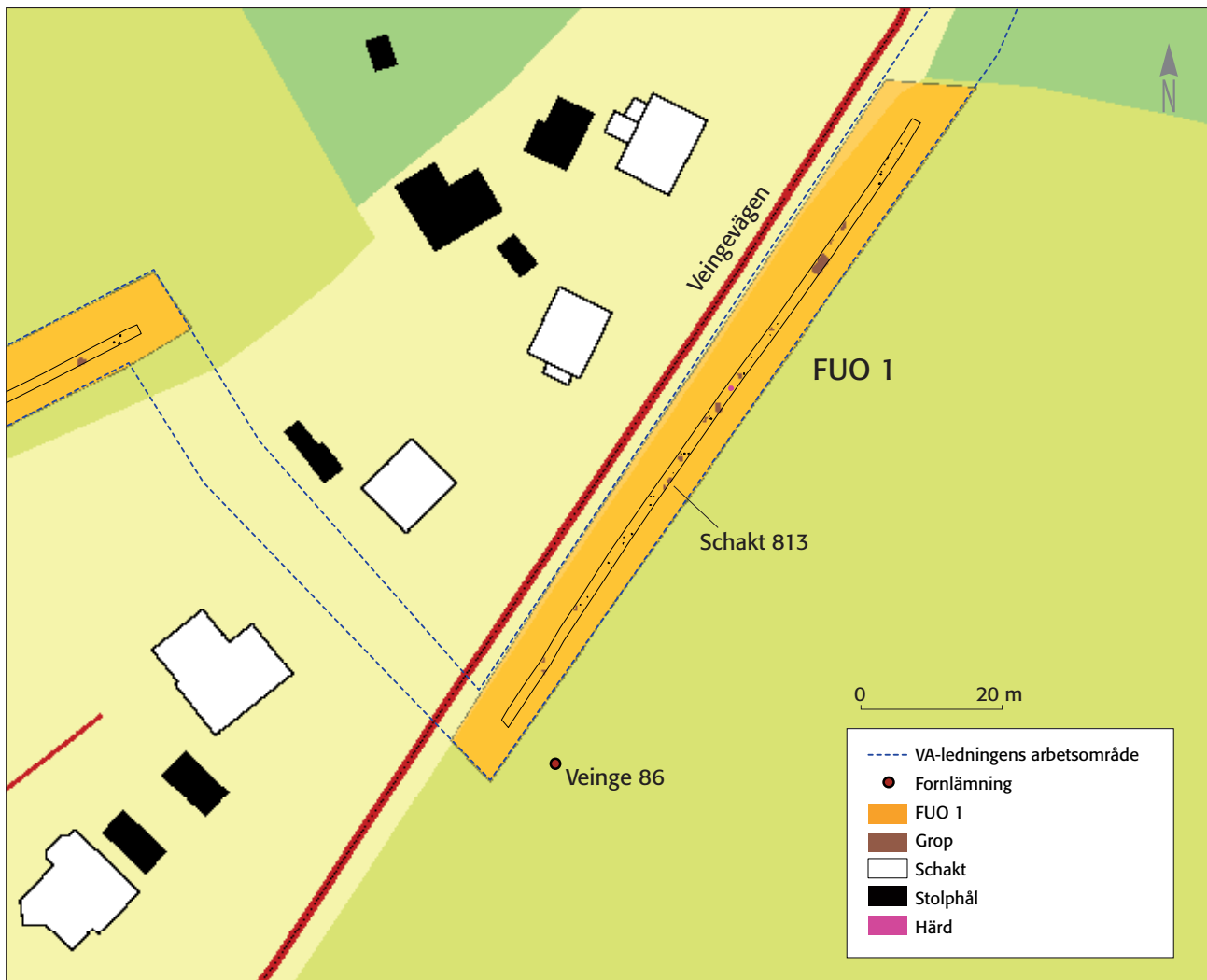

Fig. 6. FUO 1. Förundersökningsområde orangemarkerat. Skala 1:1 000

tivt smal och delvis utgjordes av en vall upp till huset i väster och dels löpte en optokabel diagonalt genom den smala passagen som vi inte på något sätt ville gräva av.

FUO 2

Det 400 meter långa FUO 2 löper över höjdryggen där den monumentala Vessingehögen (Veinge RAÅ 64) är belägen på högsta punkten, ungefär 45 meter över havet. Nord och nordväst om området följer en vidunderlig utsikt över ett böljande fullåkerlandskap bort mot Eldsbergaåsen. Parallellt med FUO 2 ligger bebyggelsen vid Äringsvägen. Fastigheten är Veinge 3:4 i Veinge socken.

Det första schaktet som drogs i området var 1111. Det 122 meter långa schaktet ligger upp över en förhöjning i landskapet. Marken böljar och eventuellt är det resterna av en gammal bäckfåra som anas i landskapet och som skapat den stora mörkfärgning (AG1073) som syns i stora delar av schaktet. I schaktet påträffades 17 stolphål och 2 gropar. Stolphålen i den östra änden av schaktet är omväxlande ljusa till färgen och

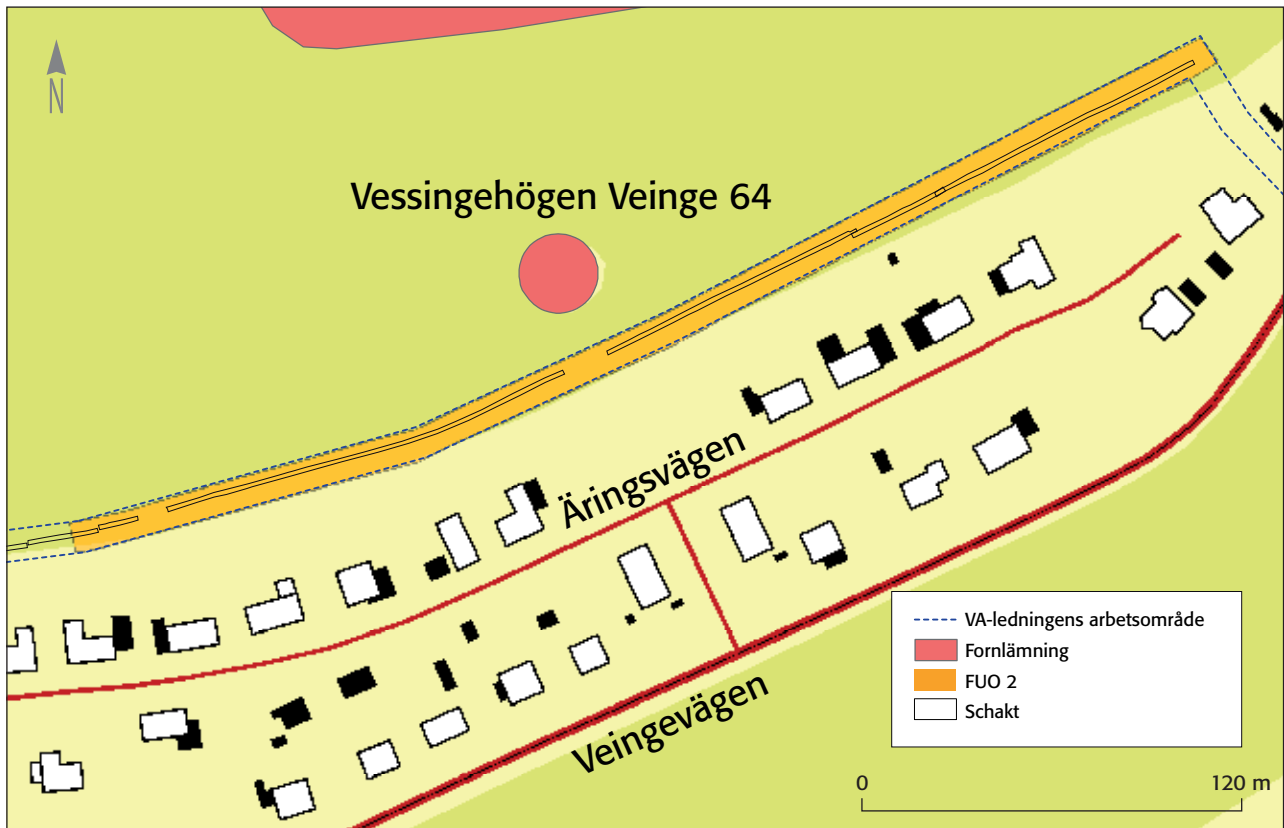
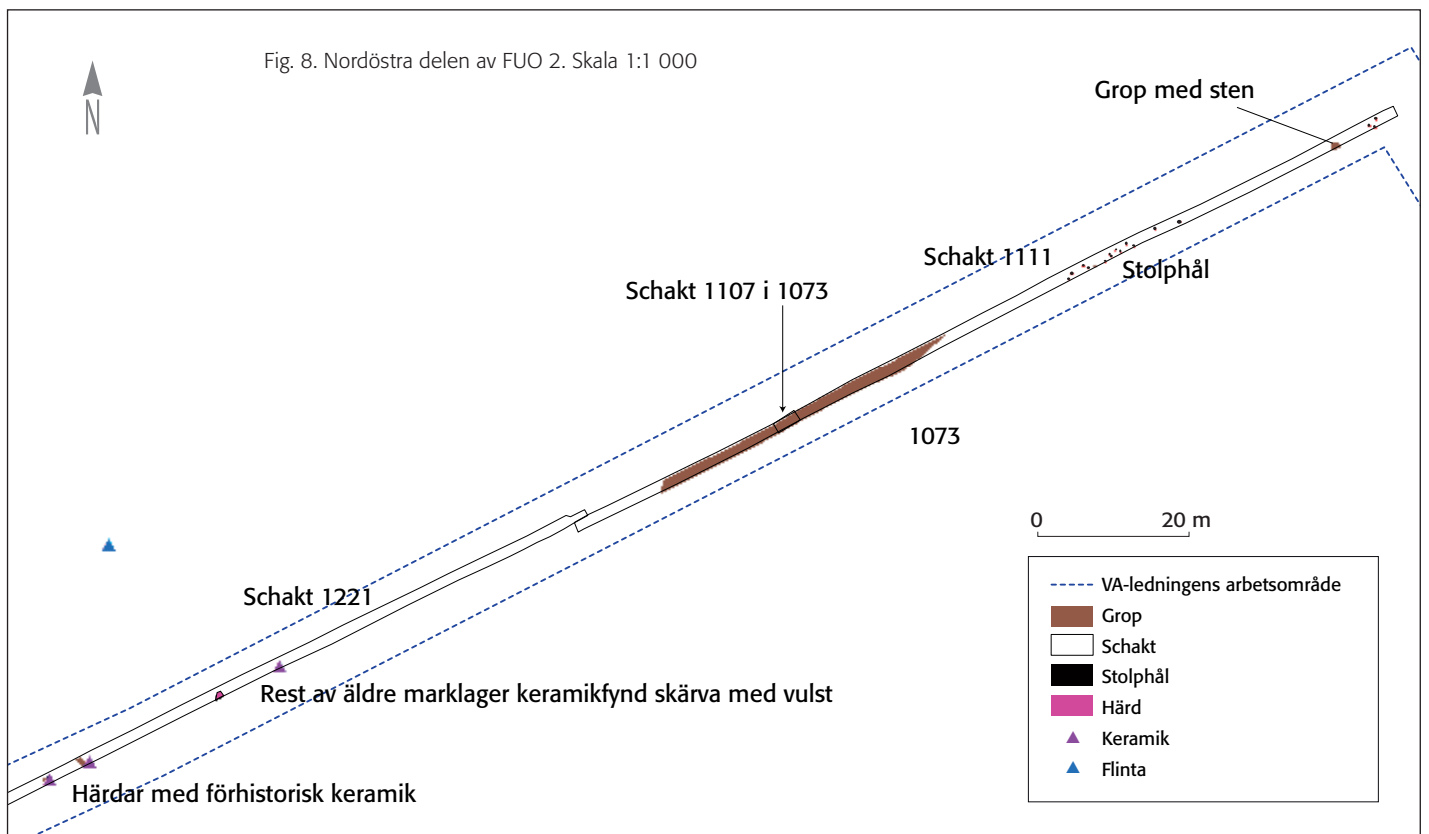

Fig. 7. FOU 2. Förundersökningsområde orangemarkerat. Skala 1:2 400

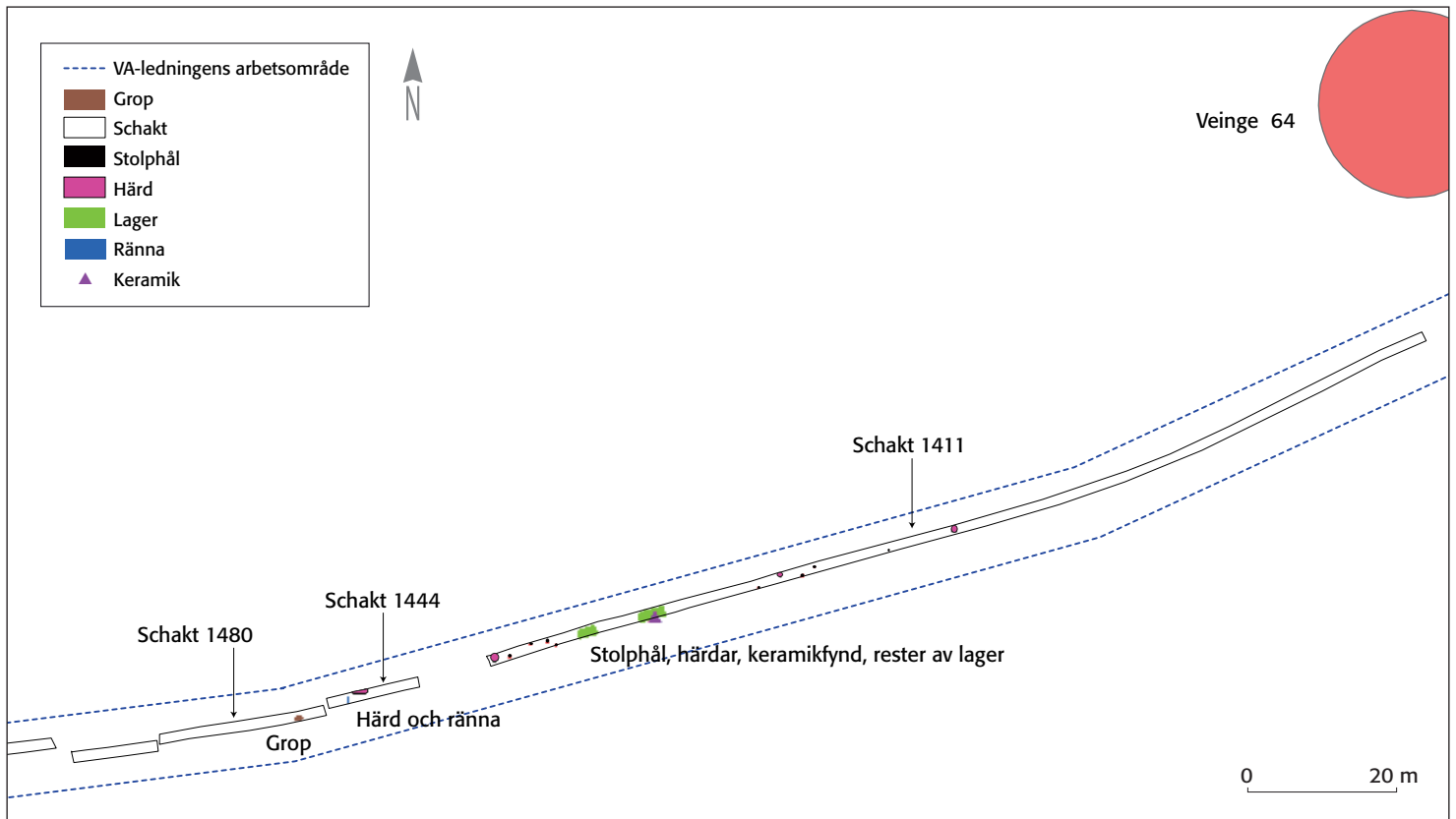

Fig. 9. Sydvästra delen av FUO 2. Skala 1:1 000

verkar urlakade, medan andra är mer humösa till karaktären. I detta parti finns även en grop cirka 1,35 meter i diameter med stora stenar. I den andra koncentrationen av stolphål i schaktet mer västerut blir stolphålen betydligt humösare och mörkbruna till färgen. Det förekommer även skörbränd sten i ytan till ett av stolphålen. Sedan upphör anläggningarna och en stor mörkfärgning breder ut sig i schaktet, över ett 43 meter stort område. Mörkfärgningen mättes in som en stor grop, AG1073. I öst är kanten till mörkfärgningen ganska distinkt jämfört med västra delen där kanten är mer otydlig (Fig. 10). Ett djupare schakt (1107) drogs mitt i, dels för att undersöka hur djup groppen var och dels om några lagerföljder kunde upptäckas. Gropen mäter, i djupschaktet, från grässvål till alv cirka 1,1 meter. Fyllningen är relativt homogen, det syns inga större variationer på innehållet och den innehåller inte heller några stora stenar. De nedersta två decimetrarna är något mer sandiga till karaktären, sedan följer mer humös sand som successivt övergår till ren matjord. Det finns en viss närvaro av kolstänk i fyllningen, men inte några betydande mängder. Undergrunden är något mer siltig under groppen än utanför den, men annars synes alven inte vattenpåverkad. Vid schaktningen funderade vi en hel del på vad den stora mörkfärgningen kunde representera. En naturlig svacka anas i denna del av området, som kanske successivt fyllts ut genom all markanvändning under årens lopp. Är det resterna av en gammal bäckfåra som lämnat spår i form av en svacka som löper norr över?

Fig. 10. Schakt 1111 med den stora mörkfärgningen 1073 mot öst. I höjd med den ensamliggande dumphögen syns djupschakt 1107 och strax bakom syns den skarpare östra kanten. Fotonr: 2014-6-11 Fotograf: Stina Tegnhed

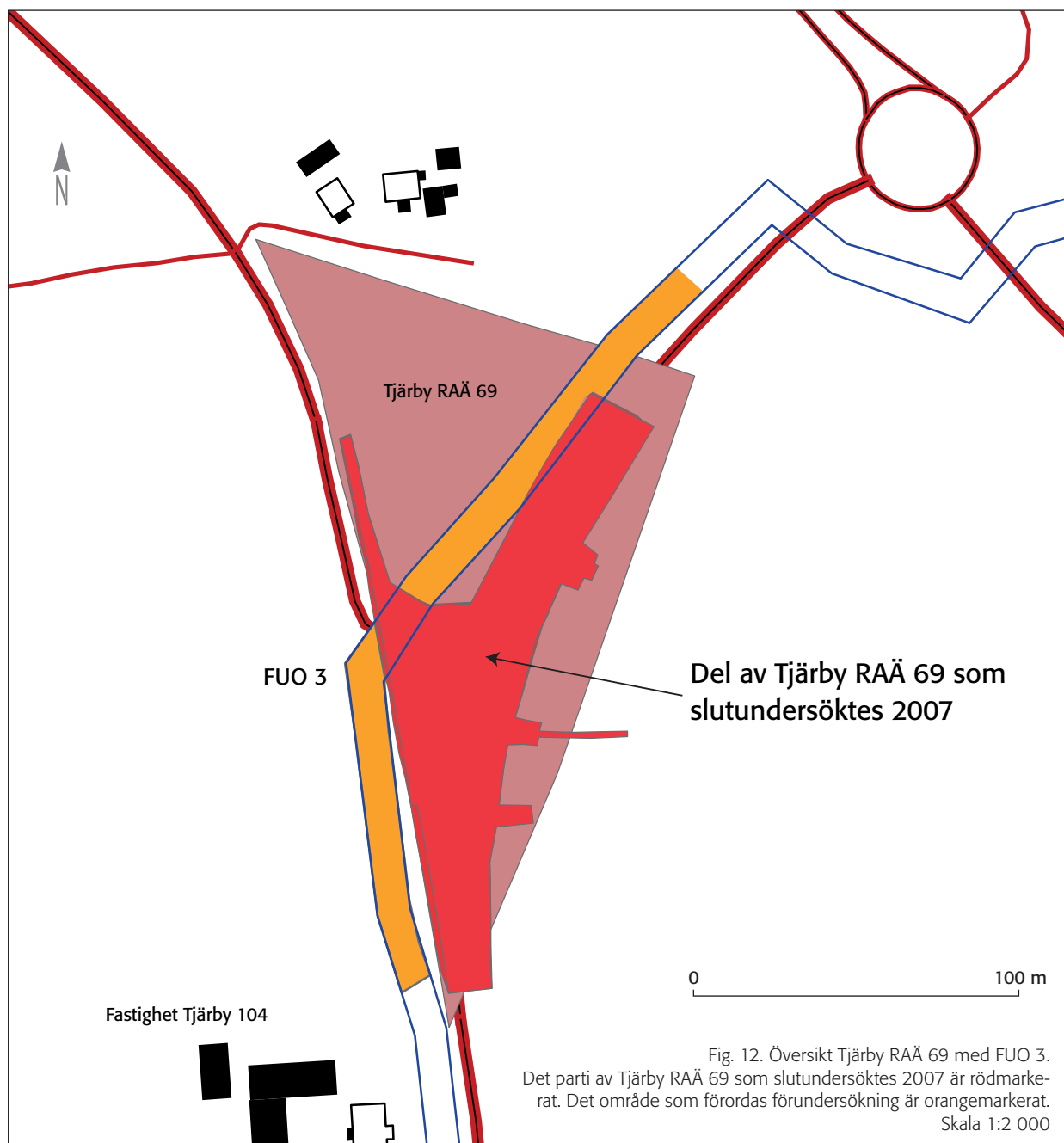
Alven i schakt 1111 består i östra delen av fin gulbrun sand som övergår i stenigare partier, med sten i varierande storlek. Vid nästa koncentration av stolphål utgörs alven av brun sand. I den västra änden av schaktet var massorna omgrävda och motiverade därmed en viss förskjutning av nästa schaktdragning för att undvika omgrävningen. Schakt 1221 mäter 88 meter och drogs uppför sluttningen mot och förbi Vessingehögen. I schaktet påträffas tre härdar och två gropar samt förhistorisk keramik. Alven i den östra delen av schaktet utgörs av grov sand med inslag av grus och stenar. Efter cirka 20 meter in i schaktet uppträder ett äldre marklager, som syns i schaktväggarna inom ett cirka 35-40 meter långt parti. Även rester av det finns i övergången till alven. Vid rensning av alven vid schaktningen påträffas en skärva förhistorisk keramik med en vulst på. I östra delen av schaktet mäter det äldre marklagret ungefär 0,15 meter och över det mäter ploggången cirka 0,3 meter. I området med marklagret återfinns även en 1,15 meter stor grop med kolstänk i ytan, inmätt som en härd. Efter marklagret tar ett stenigare parti vid, som breder ut sig till området med gropar och härdar i västra delen av schaktet. Mittutför Vessingehögen påträffas några härdar och gropar. Härdarna uppvisar skärvor av förhistorisk keramik i ytan. Keramiken är rabbad och frågan är om den är samtida med gravhögens uppförande? De närmast cirkelrunda härdarna mäter mellan 0,65–0,7 meter och innehåller sot och sten samt sagda keramik i ytan. Den preliminära tolkningen i fält är att dessa härdar och gropar har tidsmässig samhörighet med gravhögen och utgör en del av gravkontexten. Avståndet mellan härdarna och den monumentala högen är endast cirka 15-20 meter (Fig. 11).

Sedan gjordes ett hopp i landskapet på cirka 15 meter då en elledning gick snett tvärs över VA-ledningens arbetsområde. Därefter börjar en svag sluttning utför västerut där

Fig. 11. Vessingehögen samt påträffad keramik i härdar. Mot Norr. Fotonr: 2014-6-71 Fotograf: Stina Tegnhed.

schakt 1411 drogs. Efter cirka 10-15 meters schaktande ökar mängden matjord rejält från cirka 0,3 meter till 0,6-0,7 meter. Alven består av fin brun sand i hela schaktet. Inga anläggningar påträffas i denna del av schaktet. Först efter cirka 70 meter anträffas anläggningar igen. Anläggningarna i schaktet utgörs av 7 stolphål, 3 härdar och 2 lagerrester. I det ena av dem påträffas en skärva förhistorisk keramik. Stolphålen mäter mellan

0,25 och 0,45 meter i diameter, varav merparten 0,4 meter. Några av dem är lite sotiga i ytan. Lagret med keramikfyndet består av gråbrun humös sand med inslag av lite kol och enstaka fnyk bränd lera. Tvärs igenom de två anläggningar som tolkas som lager går nedgrävningar för dränering, med ljusare fyllning.

Schakt 1444 innehåller en 2.2 meter lång hård som syns intill norra schaktväggen. En ränna i nordsydlig riktning som är cirka 0,4 meter bred sticker ut 1,1 meter i schaktet. Alven består av brun sand och matjorden mäter cirka 0,6 meter. I schakt 1480 påträffades en grop som mäter 1,2x0,9 meter och består av brun humös sand i ytan. Alven i

detta schakt utgörs av fin brun sand och matjorden mäter runt 0,6 meter.

De resterande schakten som drogs väster om ovan nämnda uppvisade inga anläggningar och beskrivs därför endast i bilagan schaktbeskrivning (Bilaga1).

Att tänka på vid förundersökning: Undersök den äldre markhorisonten som syns i schakt 1111 samt de två lagrens i schakt 1411 beskaffenhet genom att sälla igenom materialet insamlat från några meterrutor. Kan den stora mörkfärgningen 1073 vara resterna efter en sentida sandtäkt? Vid en förundersökning kan det finnas en poäng att ett urval av igenfyllnadsmassorna i 1073 gås igenom med metalldetektor i syfte att söka efter sentida metallfynd som hamnat där i samband med täktgrävningen. Även följa upp den skarpa nedgrävningskanten i östra delen av mörkfärgningen för att undersöka om det är en nedgrävning som t ex uppkommit vid sandtäkt eller om det är ett successivt påfört lager med nedplöjda jordmassor.

Utredningssträcka 2

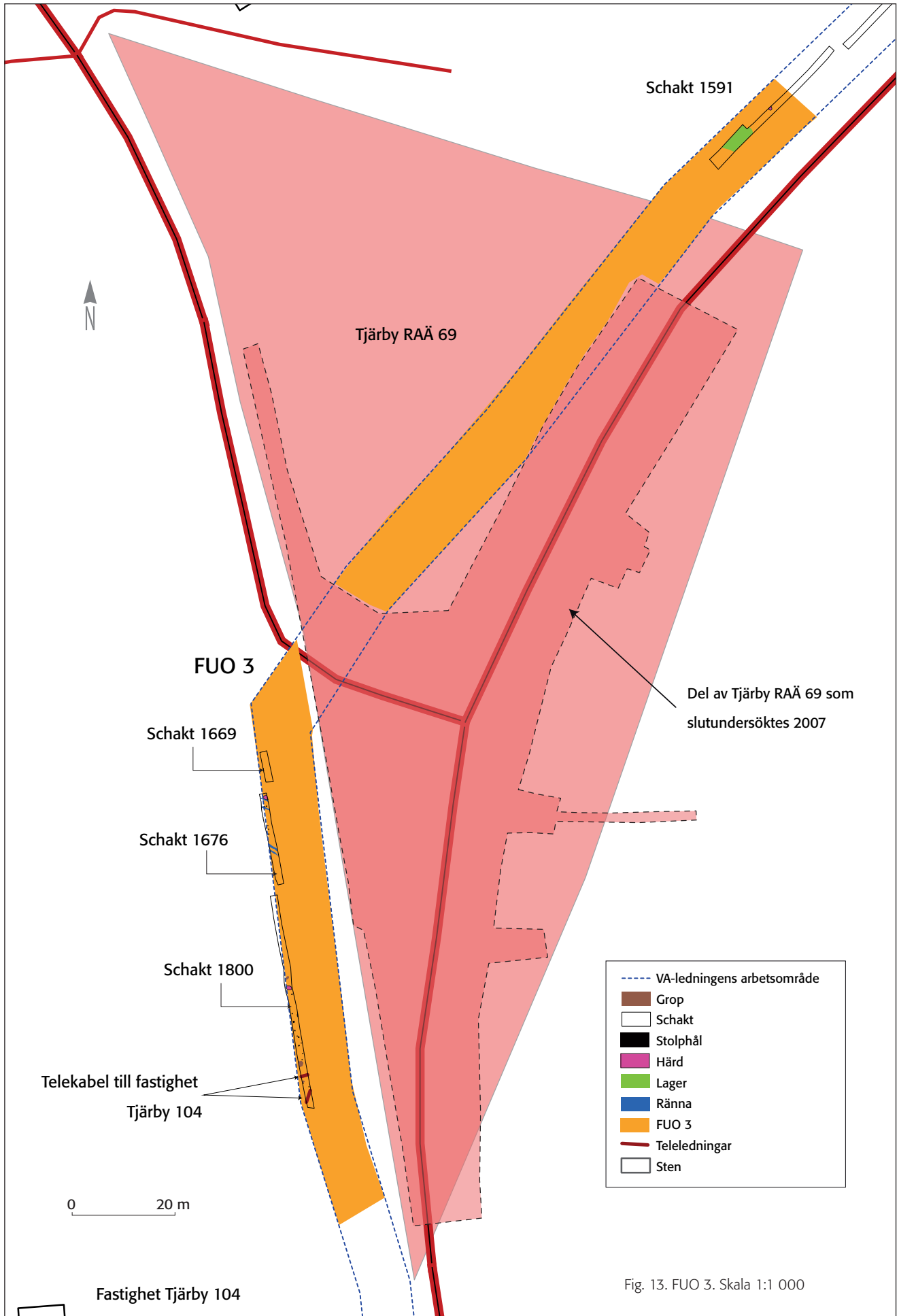
Inom utredningssträcka 2 drogs 22 schakt. Jordmånen i området varierade från morän uppe på Örelidsplatån för att sedan övergå i fin sand väster om Örelidsbrinken och ned mot kanten av Tjärby RAÄ 69 där utredningsområdet slutade. Inom utredningssträcka 2 påträffades FUO 3 som även sträcker sig över utredningssträcka 3.

FUO 3

FUO 3 breder ut sig nordost och väster om Tjärby RAÄ 69, i fastigheten Tjärby 10:2 i Tjärby socken. Den nordöstra delen av FUO 3 är belägen i en hästhage ungefär 250 meter sydost om Tjärby kyrka, medan den västra delen ligger i en åker strax väster om Tjärbyvägen (väg 585) med tillhörande cykelväg.

Tjärby RAÄ 69 är ett boplatssområde som påträffades i samband med en arkeologisk utredning inför väg 117 s (nuvarande riksväg 15) nya vägsträckning förbi Tjärbykyrka. Delar av Tjärby RAÄ 69 slutundersöktes sommaren 2007 och då påträffades bland annat fast bosättning från bronsålder och förromersk järnålder. I samband med utredning och förundersökning konstaterades att fornlämningen även breder ut sig mot norr, motsvarande det parti som nu kommer att skäras av ledningsdragningen. Inom detta parti påträffades bland annat Fresendorfkeramik, den slaviska keramik som givit upphov till senvikingatidens och tidigmedeltidens Östersjökeramik (Wranning 2011). Fornlämningens utbredning mot väster var däremot okänd och i och med aktuell utredning kan det konstateras att utbredningen fortsätter utanför den tidigare kända begränsningen, både i norr och väster.

I schakt 1591 består alven av brungul lite grusig sand med inslag av småsten. I västra delen av schaktet påträffas en härd i ena schaktväggen och ungefär fem meter sydväst om denna framträder en rest av något som tolkas som ett kulturlager. Det är hårt och kompakt och breder ut sig inom ett cirka 6,5 meter stort område i schaktet. Färgen är grå och innehållet är siltigt med inslag av bränd lera och lite kol. I ytan av det finns även delar av tegelrör.

Till FOU 3 inlemmas även de anläggningar som påträffas västsydväst om Tjärby69 i norra delen av utredningssträcka 3.

Utredningssträcka 3 börjar precis väster om Tjärby RAÄ 69. I hela det sex meter långa schakt 1669 syns en 0,8 meter bred nedgrävning, med brun sand i fyllningen, som högst troligt är recent. I västra schaktväggen syns härd 1673. I östra delen av schaktet syns ett äldre marklager ovan alven i schaktväggen, annars domineras schaktet av den sentida nedgrävningen. Alven i schaktet består av gulbrun sand, svagt grusig och siltig. Matjorden mäter mellan 0,5-0,6 meter. Därefter följer det 18 meter långa schakt 1676. Anläggningarna i detta schakt utgörs av 7 stolphål och 1 härd. Fyra stycken rännor går tvärs över schaktet. De längst i norr skär härden och stolphål och kan därmed konstateras vara yngre än anläggningarna. Annars är åldern på rännorna något svårdefinierad. De består i ytan av brun sand med inslag av kol och bränd lera. Alven består av fin brun sand och matjorden mäter cirka 0,5 meter. Stolpålen består av brun humös sand med inslag av bränd lera och kol.

I ett 15 meter långt parti i norra delen av schakt 1800 påträffades inga anläggningar. Där utgörs alven av vattenpåverkad grusig småstenig sand. Anläggningarna i södra delen av schaktet utgörs av 12 stolphål, 3 gropar och 2 härदार. Stolphålen syns som gråa runda avtryck och mäter runt 0,3 meter i diameter. Alven utgörs av brun sand och sten. Matjorden mäter 0,4 meter i norra änden av schaktet för att öka något i mitten av schaktet till ungefär 0,5 meter. Det förekommer en del störningar i schaktet. I norra delen syns en

Fig. 14. Schakt 1676 mot Norr. Fotonr: 2014-6-72
Fotograf: Stina Teghned

nedgrävning tvärs genom schaktet och i södra delen grävdes två gamla telekablar fram. Dessa hade inte märkts ut vid kabelutsättningen som föregick utredningen. De visade sig vara de två ändarna av den gamla telekabeln till Veinge, ej längre i bruk. Ena kabeländan skadades, men lappades ihop av mekaniker från Skanova. I södra delen av schaktet grävdes telekabeln, i bruk, in till fastighet Tjärby 104 fram (Fig. 15). Denna kabel var inte heller utsatt vid kabelvisningen och räddades endast av att grävmaskinisten grävde så pass försiktigt vid tillfället. Denna kabels placering i schaktet mättes in som 3C1958 och har koordinaterna i sydväst: x380075,60 och y6268385,20 och i nordost: x 380076,40 y 6268387,58 . Den gamla telekabeln som inte var i bruk placering i schaktet har mätts in som 3C1956. Kabeln som är i bruk ligger på 0,5 meters djup under dagens marknivå. Sedan drogs inga fler schakt söder om 1800 dels på grund av att vi inte ville riskera att gräva fram telekabeln in till fastigheten igen och del började fastighetens grusade infart därefter. Utredningsområde 3 fortsätter sedan in i vägrenen och vallen med staket på till fastighet Tjärby 104 och några fler schakt omöjliggjordes.

Att tänka på inför förundersökning: Området verkar mycket stört av nedgrävningar invid Tjärbyvägen. Se till att få alla kablar utsatta vid kabelvisning. Speciellt den som är i bruk in till fastighet Tjärby 104. Gå igenom och sälla någon/några meterrutors insamlat material från kulturlagret i nordöstra delen samt den äldre markhorisonten som syns i partiet där VA-ledningen kommer in på västra sidan av Tjärbyvägen. Undersök och följ upp rännorna som syns i schakt 1676 ehuru de är av senare tids dato eller forntida?

Fig. 15. Telekabeln till fastighet Tjärby 104. Mot S. Fotonr: 2014-6-34 Fotograf: Stina Tegnhed

Kontrollera hur förundersökningsschakten går i den del av Tjärby RAÄ 69 som förundersöktes 2004 (Larsson, Svensson, Wranning 2004:46). Detta för att undvika risken att beröra gamla sökschakt vid förundersökningen.

Utredningssträcka 3

Förutom FUO 3 som breder ut sig både i utredningsområde 2 och 3 påträffades i detta område FUO 4-8. 118 schakt drogs inom den ungefär 2,6 kilometer långa sträckan som slingrar sig söderut längs Tjärbyvägen, förbi Lilla Tjärbysjön och sedan nedför åkrarna mot Laholm. Sträckan startar i västra kanten av Tjärby RAÄ 69 i norr och slutar vid Semperfabrik i söder. Längs ledningssträckan passeras ett stort antal fornlämningar på nära håll. Fornlämningsbeståndet domineras av gravhögar, både befintliga och bortodlade. Jordmånen utgörs i den norra delen av fin sand men övergår ungefär strax söder om Lilla Tjärbysjön till moränblandad sand. I slutningen ner för åkrarna mot Semperfabriken övergår alven till att bli betydligt siltigare till sin karaktär, med inslag av torvbildningar.

FUO 4

Ett cirka 110 meter långt uppehåll i schaktningen beror på att vattenledningen går i en trång passage mellan Tjärbyvägen och huset Tjärby 104, något som medför att vattenledningen ska dras rakt genom en uppbyggd vall och staket. Söder om fastigheten på-

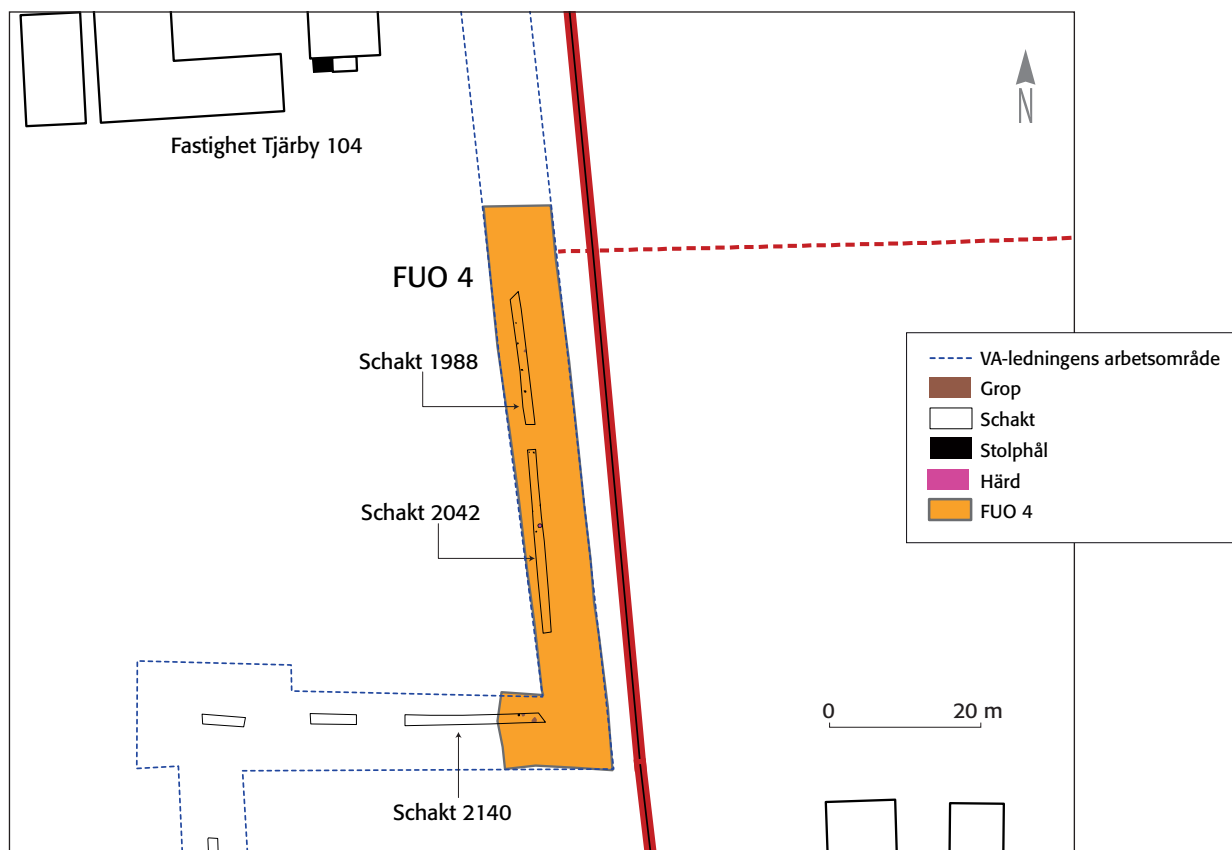

Fig.16. FUO 4. Förundersökningsområde orangemarkerat. Skala 1:1 000

träffades några anläggningar i schakten som utgör FUO 4.

Det cirka 85 meter långa området är beläget där VA-ledningen går söderut från den smala passagen mellan Tjärby 104 och sedan viker av västerut för att passera väster om två fastigheter längs Tjärbyvägen. Området ligger i flack åkermark, inom fastighet 10:2 i Tjärby socken.

Schakt 1988 innehåller 4 stolphål samt en grop. Anläggningarna är mycket urlakade och ljusa till färgen. Alven består av fin ljusbrun sand och stenar i olika storlek, medan matjorden mäter 0,7 meter. Schakt 2042 innehåller 5 stolphål och en anläggning bestående av rödbrun sand med gråa sotstänk i, inmätt som en härd, på grund av spåren efter upphettning. Härden mäter 0,55 meter i diameter. Alven utgörs av ljusbrun sand och enstaka sten. Matjorden mäter mellan 0,7-0,8 meter. Stolphålen är urlakade och mycket ljusa till färgen. Diametrarna på dem ligger mellan 0,25–0,4 meter. Schakt 2140 drogs mot väster och den i den östra änden av schaktet framträdde 2 gropar, en större som mäter 0,8 meter och en mindre 0,5 meter. I schaktet påträffades även ett urlakat stolphål. Matjorden mäter 0,6 meter och alven består av brun sand.

FUO 5

FUO 5 mäter cirka 50 meter och är beläget i fastighet Lilla Tjärby 2:15, Laholms lfs, strax nordväst om Lilla Tjärbysjön. Området ligger i plan åkermark.

I ett 26 meter långt schakt 2538, påträffades 4 stolphål och 2 gropar. En av groparna innehåller en hel del sten samt lite kol i ytan. De två stolphålen i norra delen av schaktet var bleka till färgen och urlakade medan de i södra delen av schaktet var betydligt mörkare till färgen. Groparna mäter mellan 0,65–0,7 meter och stolphålen omkring 0,35 meter. Matjorden mäter 0,3-0,4 meter och alven består av brungul sand. En tunn lins flygsand syns i schaktväggen i vissa partier. Linsen mäter mellan 0,01-0,05 meter. I schakt 2612 framkom tre härdar som mäter mellan 0,95–1,2 meter i diameter (Fig.18). Även i detta schakt finns det partier med flygsand, cirka 0,05 meter tjockt. Alven i detta schakt utgörs av grov sand och sten i olika storlekar, även en del större.

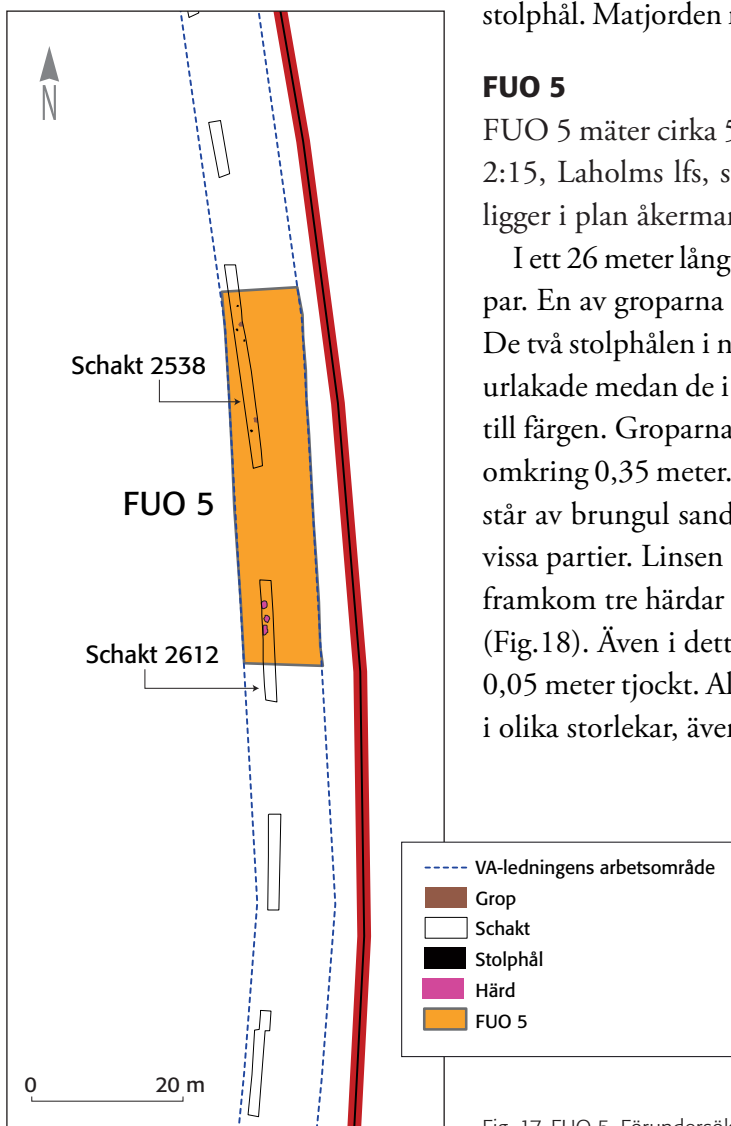

Fig. 17. FUO 5. Förundersökningsområde orangemarkerat. Skala 1:1 000

Fig. 18. Foto över anläggningar i schakt 2612. Fotonr: 2014-6-38 Fotograf: Stina Tegnhed

FUO 6

När utredningsschaktningen kommer in i den rika gravhögmiljön invid Tjärbysjön är det tidig morgon den 3 december. Vattenledningens arbetsområde går mellan Tjärbyvägen och en jordgubbsplantering, samt en tillhörande grusad plan öster om planteringen. I FMIS finns en bortodlad gravhög, Laholm RAÄ 24, utsatt mitt i jordgubbsplanteringen, endast cirka 25 meter från vattenledningens utredningsområde. En äldre man kommer då fram till oss och visar ut platsen för en bortplöjd gravhög som han känner till. Platsen sammanfaller inte med placeringen för den borttagna gravhögen i FMIS, utan platsen mannen pekar ut ligger mitt i utredningsområdet. Mycket riktigt, efter en stunds schaktande ökar mängden sten i schaktet och ett rostfärgat, lite torvigare lager syns. I norra delen av schaktet syns delvis ett äldre marklager under ploggången, men här övergår marklagret i ett cirka 0,1-0,15 meter tjockt torvigt lager med sten i. Torvigheten kan ha sin förklaring i vattenansamling vid stenarna, men i detta fall torde det vara ett uppbyggt lager tillsammans med en större mängd sten. Den resterande botten av gravhögen ligger precis under och i ploggången och en hel del sten har förmodligen fraktats bort vid plöjning och plantering under årens lopp. I schaktet som först drogs framträdde en större sten. Invid den öppnades schaktet upp och breddades något. Där rensades den stora stenen fram och mättes in (2TS2998) och lagret med sten runtomkring mättes in som 3017. Lagret var ganska hårt packat, sannolikt på grund av den grusade tillfartsvägen med dess placering rakt ovanpå och även stenlyft syntes. Strax öster om den stora stenen syntes kol i lagret. Vid tillfället kunde vi inte vidga schaktet mer utan att skada tillfartsvägen och jordgubbsplanteringen. Mot Tjärbyvägen var långa bevattningsrör placerade och smalnade därmed av VA-ledningens arbetsområde vid utredningstillfället betydligt. Mot Tjärbyvägen finns även nedgrävningen för den gamla vattenledningen som ska bytas ut. Under det torviga lagret med sten (inmätt som 2979) består alven av brun

Fig. 19. Schakt med resterna av den bortodlade gravhögen. Området med resterna av gravhögen börjar i höjd med skyffeln och spaden, och breder ut sig till den gula flärpen (se pil) som syns i västra schaktväggen. Mot S. Fotonr: 2014-6-40. Fotograf: Stina Tegnhed

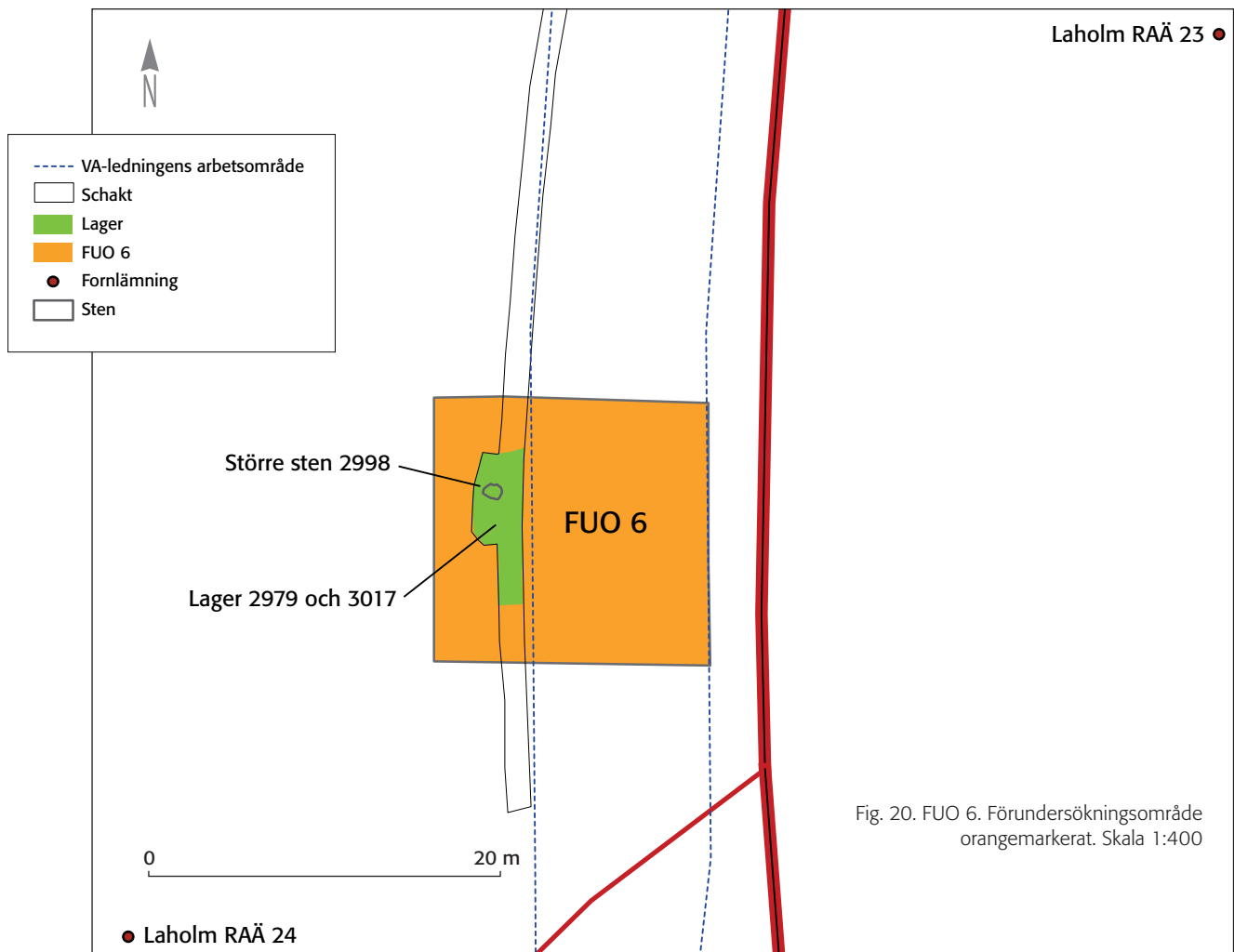

Fig. 20. FOU 6. Förundersökningsområde orangemarkerat. Skala 1:400

grövre sand. Där torvlagret upphör i schaktet upphör i stort sett stenarna. Resterna av gravhögen syns inom ett cirka 9 meter långt område av schaktet. Över graven finns 0,3-0,4 meter matjord, men över den stora stenen mäter det endast någon decimeter under dagens marknivå och ligger i grusplanen. Alven i schaktet utgörs av grov brun sand med visst inslag av mindre stenar.

Det cirka 16 meter långa området som omfattar FUO 6 ligger inom fastigheten Lilla Tjärby 1:3 i Laholms lfs.

Att tänka på vid förundersökning: Då FUO 6 är relativt begränsad till storlek och sammansättning kan fornlämningen undersökas och borttagas i sin helhet vid en utökad förundersökning. Detta för att inte skada den ytterligare vid schaktning och höljning.

FUO 7

Förundersökningsområdet utgör med sina 10 meters längd det minsta av de 8 objekten. FUO 7 är beläget endast 125 meter söder om FUO 6 och utgörs av en solitär anläggning. I schakt 3071 som drogs strax sydöst om gravhögen Laholm RAÄ 25 påträff-

Fig. 22. Brandlagret som utgör FUO 7 mot NV. Fotonr: 2014-6-57 Fotograf: Stina Teghned

fades ett mörkfärgat sotigt lager 3088 inom ett cirka 4 meter stort område. Matjorden i schaktet mäter cirka 0,7 meter. För att bringa klarhet vad mörkfärgningen kunde representera gick grävskopan ned något hårdare i den södra halvan av lagret. I schaktväggen syns ett tunt påfört lager med lera, överst obränt, sedan följer nedan ett sotigt lager med inslag av kol och större tunna sjok med bränd lera. Alven i schaktet utgörs av mörkbrun sand. FUO 7 är belägen inom fastighet Lilla Tjärby 1:13 i Laholms lfs. Matjorden i de närliggande schakten (3080 och 3084) mäter cirka 1 meter och detta torde innebära att marknivån vid tiden för uppförandet av gravhögarna var betydligt lägre än dagens och att gravhögarna var mer utmärkande i landskapet på mindre höjdlägen, än vad de är idag.

Att tänka på vid förundersökning: Fornlämningen är så pass ringa i storlek att lagret förslagsvis undersöks och tas bort i sin helhet vid en förundersökning.

FUO 8

Ungefär 65 meter söder om FUO 7 påträffas boplatzlämningar i form av stolphål, rännor, gropar och härdar. Dessa boplatzlämningar finns inom ett cirka 55 meter långt parti av VA-ledningsområdet i fastighet Lilla Tjärby 1:13 i Laholms lfs. I schakt 3118 påträffas en 4,6 meter lång ränna samt resterna av en 0,5 meter lång ränna i samma riktning. I schaktet återfinns även nio stolphål, två gropar och en härd. För att följa upp rännan och

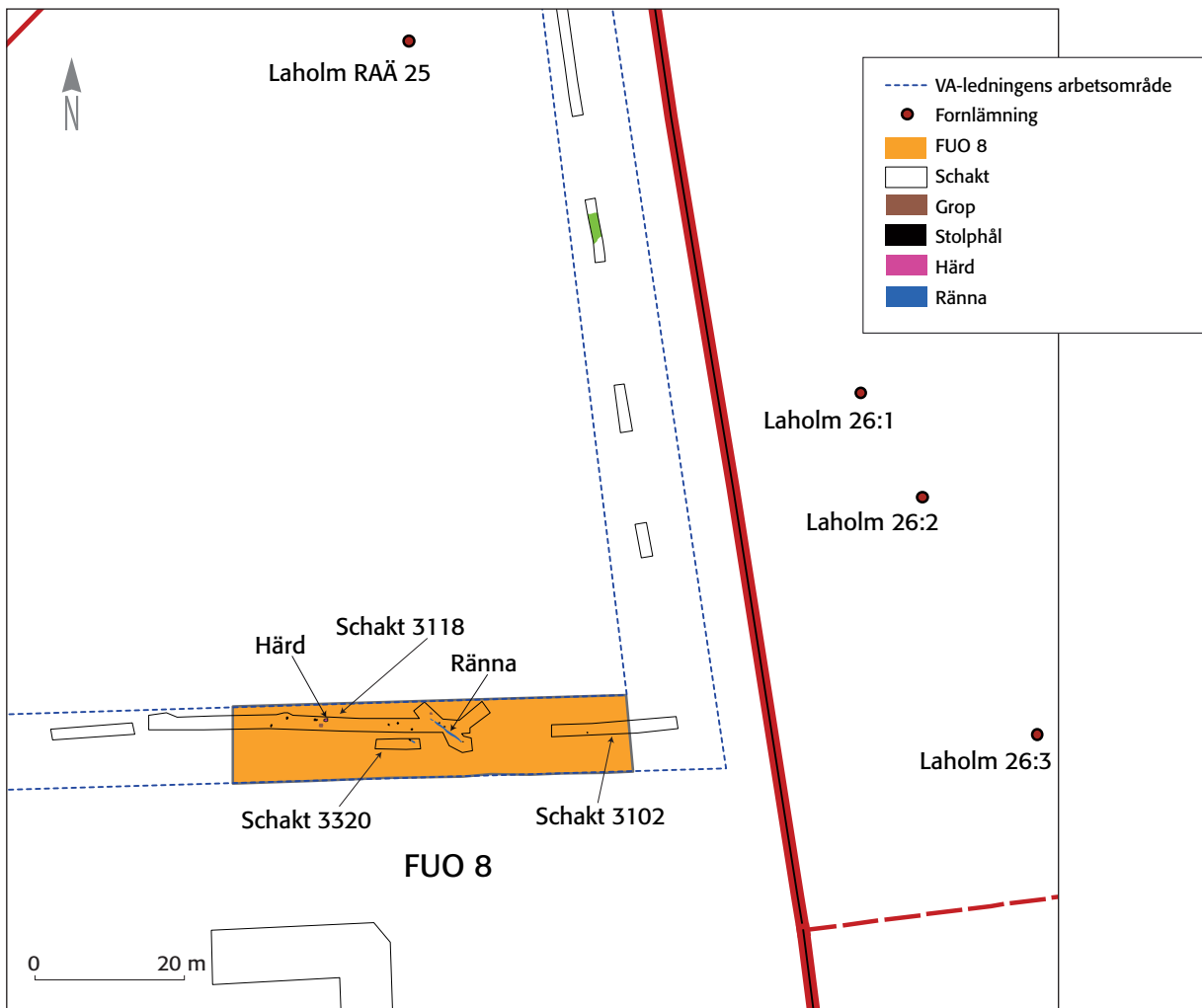

Fig. 23. FUO 8. Förundersökningsområde orangemarkerat. Skala 1:1 000

Fig. 24. Foto över anläggningar i schakt 3118 mot V. I bakgrunden ses Annika Jeppsson och grävmaskinist Patrik Bengtsson i sin grävmaskin. Fototr: 2014-6-55 Fotograf: Stina Tegnhed

undersöka om det eventuellt kan vara en väggränna till ett hus utökas schaktet. I utvidgningen i sydost och nordväst fortsätter rännan. I schakt 3320 syns en ränna och ett stolphål i en riktning som är parallell med ovan nämnda ränna, på ett avstånd av ungefär 4 meter.

Rännan består i ytan av mörkbrunrå humös sand. Matjorden mäter ungefär 0,4 meter. Alven utgörs av brun sand med litet inslag av sten. Stolphålen är ganska mörka i färgen. I schaktet förekommer gropar med sten i ytan. Något stolphål uppvisar kol i ytan. I västra ändan av schaktet är alven skadad av diverse nedgrävningar i både östvästliga och nordsydliga riktningar.

HISTORISKA GÅRDSLÄGEN

Inom det tre utredningssträckorna påträffades inga anläggningar som tolkas vara rester av de gårdslämningar som enligt historiska kartor geografiskt sammanfaller med VA-ledningens arbetsområde.

TOLKNINGSFÖRSLAG

Av de åtta lokaler som framkommit i och med föreliggande utredningsarbete tolkas sex av dem som boplatzlämningar. Lämningarna utgjordes främst av stolphål, härdar, gropar, lager och rännor. De två övriga lokalerna, FOU 6 och FOU 7, tolkas det förstnämnda som resterna av en delvis bortodlad gravhög och sistnämnda som ett brandlager.

I FOU 1 och 2 påträffades förhistorisk keramik. Den skärva som påträffades i FOU 1 var alltför spjälkad för att kunna användas i daterande syfte. En del av keramiken som påträffades intill Vessingehögen i FOU var dels rabbad och en skärva uppvisade en vulst och skulle därmed tidsmässigt kunna visa på ett samband med gravhögens brukandetid, som är mellaneneolitikum.

Anläggningarna i FOU 3 tillhör med stor sannolikhet Tjärby RAÄ 69 och kan ses som en utvidgning av denna.

De anläggningar som påträffades i schakt utanför de åtta förundersökningsområdena har bedömts vara så pass diffusa och få att deras antikvariska värde bedöms som lågt.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Den arkeologiska utredningen resulterade i påträffandet av åtta lokaler utmed den planerade förläggningen av VA-ledningen mellan Veinge och Laholm. Kulturmiljö Halland förordar fotsatta antikvariska insatser i form av en arkeologisk förundersökning i samtliga av dem.

Förundersökningens primära syfte är att ytterligare ringa in och klargöra lokalernas utbredning, omfattning, tidsbestämning och art, samt att avgöra huruvida även slutundersökning bör förordas.

I ett försök att gradera fornlämningarna utifrån utredningsresultaten är FOU 1, 2 och 3 de mest omfattande, medan 4, 5 och 8 antyder mer småskaliga eller mindre frekvent

brukade lokaler. FOU 6 är ringa till storlek och omfattar resterna av den bortodlade högen. Kulturmiljö Halland förordar att inom FOU 6 sker en utökad förundersökning där det som återstår av gravhögen undersöks i sin helhet. Detta för att inte ytterligare skada den vid schaktning och höljning. FOU 7 innehåller endast ett lager som preliminärt tolkas som ett brandlager. Den nära placeringen till gravhögarna Laholm RAÄ 25 och 26 och det eventuella samband dessa fornlämningar kan tänkas ha motiverar till vidare antikvariska insatser av denna solitära anläggning. Då den är så pass begränsad i omfattning skulle den kunna undersökas och borttagas i sin helhet vid en utökad förundersökning.

I FOU 2 bör tonvikten ligga på att karakterisera vad lämningarna representerar och tidsmässigt bestämma dem. Detta i syfte att vid en eventuell fortsatt antikvarisk insats skapa en grund för relevanta frågeställningar i den intressanta storhögsmiljön, där mycket återstår att forska kring. Är lämningarna i FOU 2 boplatzlämningar som kan kopplas samman till uppförandet av den monumentala Vessingehögen eller de övriga närliggande gravhögarna? Eller är boplatzlämningarna av senare dato och därmed representerar ett aktivt val att anlägga bebyggelse såpass nära de monumentala gravarna? I östra delen av området finns en något större koncentration av anläggningar av boplatskaraktär, medan de i väster är färre till antalet och kanske mer ska ses som lämningar efter en händelse av mer flyktig natur vid byggandet av gravhögarna eller kanske efter ceremonier som kan kopplas till dem. Vidare är det även intressant att undersöka om härdarna med keramik är spår efter ceremonier kopplade till Vessingehögen eller om de representerar något annat. Är de tidsmässigt samstämmiga med gravhögarna? Tj Arne som genomförde en undersökning i Vessingehögen under några veckor sommaren 1923 skriver i avrapporteringen av den att inga spår av efterbegravningar från bronsåldern kunde iakttaga. Därremot observerar Arne att ”högens stenkammare under stenåldern utnyttjas såväl under gånggrifts- som hällkisttid” (Arne 1923:98).

Vid en förundersökning är det även relevant att utreda vad den stora mörkfärgningen i östra delen av FOU representerar. Är det en äldre bäckfåra som successivt fyllts ut genom markanvändning. Om så är fallet, skulle den södra delen av VA-ledningens arbetsområde där kunna innehålla spår efter aktiviteter från neolitikum och mesolitikum. Eller är det spåren av en mer sentida sandtäkt som finns på platsen?

Boplatzlämningarna i FOU 1 kan också rent rumsligt kopplas samman till gravhögsmiljön på Veingeåsen. Det är något överraskande att boplatzlämningarna återfinns i en rejält lutande slänt, men svaret finner vi kanske genom jämförelsen med området österut som är ett betydligt siltigare och lerigare parti. Det är först i stigningen uppför höjdrygen som jordmånen börjar utgöras av väl-dränerad sand. Även här finner vi den omedelbara närheten till en gravhög, i detta fall en borttagen gravhög Veinge 86. Likväl som i FOU 2 bör vikten vid en förundersökning ligga vid att tidsmässigt ringa in lämningarna för att skapa relevanta frågeställningar till sin kontext.

I rapporten över slutundersökningen av Tjärby RAÄ 69 ställs frågan om det i norr såväl som i öster kan rymma de saknade spåren efter senare perioder. Vid förundersök-

ningen som föregick slutundersökningen konstaterades att spridningen av lösfynd i kombination med fyndförande anläggningar som då påträffades, tillsammans indikerar att lämningarna från yngre järnålder med stor sannolikhet står att finna inom den norra delen (Wranning 2011:80). Denna del av fornlämning Tjärby RAÄ 69 kommer att beröras av förundersökning inför VA-ledningen och spåren efter senare tiders användning av platsen är ett viktigt bidrag till ny forskning inom omstrukturering av gårdshusens läge och platskontinuitet.

I den södra delen av VA-ledningssträckan befinner vi oss i det säregna landskapet, rikligt på gravhögar (Lundborg 1972 och 2007). FOU 4,5 och 8 är lämningar av boplatsskikt och undersökningen av dem kan innebära en betydelsefull kontribution till forskningen om landskapets utnyttjande och boende i denna storhögsmiljö.

FOU 6 innefattar resterna av en bortodlad gravhögd. I sin placering runt Lilla Tjårby sjön ingår den i den krets av högar till vilka sjön nästan verkar utgöra en nod. Idag kan vi inte bilda oss en komplett uppfattning om gravhögar och deras förhållande till sjön då många av dem är borttagna och eller bortodlade. I några fall verkar gravhögar uppförda i par. Även om graven inte är komplett kan undersökningen av FOU 6 vara ett viktigt komplement i gravarnas placering i landskapet av sjön. Utredningsschaktet har skadat den resterande delen av den bortodlade gravhögen och det som återstår bör underkastas vidare antikvariska åtgärder. Kulturmiljö Halland förordar en utökad förundersökning där det som återstår av gravhögen undersöks i sin helhet, detta för att inte skada den ytterligare vid schaktning och höljning. Den äldre mannen lämnade även uppgiften att det ska ha funnits grävda brandposter på platsen, som kan ha skadat resterna av gravhögen.

I FOU 7 förordar Kulturmiljö Halland fortsatta insatser i form av en förundersökning där lagret förslagsvis undersöks och därmed även tas bort i sin helhet. Vid förundersökningen bör målsättningen syfta till att söka svar på om det är resterna av ett brandlager, brandflak som kan knytas till begravningstraditionen till de närbelägna gravhögar.

REFERENSER

- Arne, T.J. 1923. ”De arkeologiska undersökningarna i sydhalland sommaren 1923”, artikel i *Vetenskaps-societeten i Lund Årsbok 1923*
- Carlie, L. 1994. *Halland, Laholms lfs, Lilla Tjårby 1:93, 1:100. Arkeologisk undersökning 1993, Stiftelsen Hallands läns museer*. Arkivrapport
- Ewald, V. 1929. *Fornlämningar i Höks härad*. För ”Sydhalland” IV delen. Laholm
- Larsson, A-C., Svensson, M., Wranning, P. 2004. *Väg 117, Sträckan Skogaby-Daggarp*. Arkeologisk förundersökning 2004, Halland, Tjårby och Veinge socknar, Laholms lfs, väg 117. Arkivrapport.
- Lundborg, L. 1972. *Undersökningar av bronsåldershögar och bronsåldersgravar i södra Halland. Höks, Tönnersjö och Halmstads härad 1854-1970*. Hallands Museum.

Halmstad

- Lundborg, L. 2007. *Undersökningar av bronsålderhögar och bronsåldersgravar i södra Halland. Halmstads, Hylte och Laholms kommuner under åren 1971-2001*. Hallands läns-museer. Halmstad
- Persson, C. 1999. *En grav från senneolitikum/tidig bronsålder i Lilla Tjärby?* Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 1999:1, Halland, Laholms Lfs, Lilla Tjärby 1:100, RAÄ 207. Arkivrapport.
- Wranning, P. 2010. *Tjärby Norra – ett förromerskt gravfält och gårdar från romersk järn-ålder*. Människan och landskapsrummets olika dimensioner, teknisk rapport. Arkeologiprojekt utmed Väg 117, Daggarp-Skogaby. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2009:6. Halland, Tjärby socken, Tjärby 2:3, 3:2, 9:4, RAÄ 68, Halmstad.
- Wranning, P. 2011. *Tjärby Södra – Bosättningar och gårdar från bronsålder och förromersk järnålder*. Människan och landskapsrummets olika dimensioner, teknisk rapport. Arkeologiprojekt utmed Väg 117, Daggarp-Skogaby. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2009:6. Halland, Tjärby socken, Tjärby 10:2, RAÄ 69, Halmstad.
- Wranning, P. 2013. Arkeologisk utredning steg 1: VA-ledning Veinge-Laholm. Kulturmiljö Halland. Arkivrapport.
- Minnesanteckningar 2013-11-19 angående ärende 431-4362-13, av Jenny Nord Länsstyrelsen Hallands län.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

- Länsstyrelsens dnr: 431-4362-13
Eget dnr: 2013-372
Uppdragsgivare: Laholmsbuktens VA, Halmstads och Laholms kommuner i samverkan
Utförandetid: 131125-131205
Personal: Annika Jeppsson och Stina Tegnhed (projektledare) Kulturmiljö Halland, Patrik Bengtsson (grävmaskinist) Hovgårds maskin och lantbruk
Höjdsystem: RH 2000
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM
Undersökt yta: 2447 löpmeter schakt, 3425,8 m²
Dokumentation: Samtliga schakt och anläggningar är inmätta digitalt inom ramen för Intrasis Version 2.0. Allt arkivmaterial förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv, Halmstad.
Bilddokumentation: Fotonummer: 2013-6:1-72
Fynd: Inga fynd tillvaratogs
Datering: Förhistorisk tid

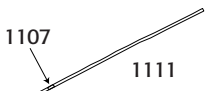
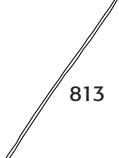
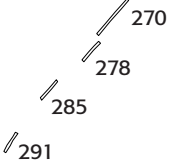
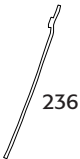
Bilaga 1

Schaktbeskrivning samt översikter över schakt i respektive delområde

ID	Schaktnummer	Alv	Matjord	Längd, m	Anläggningar	Delområde	Övrigt
3	0200	gråbeige silt	0,8	8,5		1	Fuktigt
4	0204	brunbeige silt	0,3-0,5	67		1	Fuktigt
5	0226	brun siltig torvig sand	0,4	8,5		1	Blött
6	0232	brun silt	0,4	5,5		1	Blött
7	0236	brun silt	0,5	86		1	Blött
8	0270	flammig brun silt/lera	0,4	24,5		1	omgrävda massor delar av trasiga dräneringsrör
9	0278	gulbeige silt	0,4	13,5		1	omgrävda massor delar av trasiga dräneringsrör
10	0285	beige silt	0,3-0,4	13		1	trasiga dräneringsrör både i alv och matjord
11	0291	beige silt	0,3	12		1	omgrävda massor
12	0809	brun sand	0,4-0,5	6,5		1	i trädunge
145	0813			104	boplats	1	se rapporttext
146	1107			3,5		1	djupschakt i schakt 1111, se rapporttext
147	1111			122	boplats anläggningar		se rapporttext
148	1221			88	boplatslämning	1	se rapporttext
149	1411			135	boplatslämning	1	se rapporttext
150	1444			12,5	boplatslämning	1	se rapporttext
151	1480			23	boplatslämning	1	se rapporttext
13	1505	brun sand	0,3-0,6	11,5		1	
14	1514	brun sand	0,7	11,5		1	
15	1521	gulbrun sand	0,25-0,5	25		2	
16	1532	brun sand	0,5-0,7	17		2	
17	1539	brun sand, inslag av grus	0,7-0,8	10		2	
18	1544	brun sand, inslag av grus	0,3-0,5	9,5		2	
19	1551	brun sand	0,3	33		2	
20	1563	gulbrun lite grusig, små stenig sand	0,2-0,3	19		2	
152	1591			32	boplatslämning	2	se rapporttext
21	1608	brun sand och mycket sten	0,4	13,5		2	

ID	Schaktnummer	Alv	Matjord	Längd, m	Anläggningar	Delområde	Övrigt
133	3651	orangegrå vattenpåverkad järnutfällningar sand	0,4	10		3	
134	3655	rödbrun vattenpåverkad sand	0,4	9,5		3	
135	3659	beige silt	0,5	3,5		3	
136	3663	röd vattenpåverkad siltig sand	0,4	2,5		3	
137	3667	röd vattenpåverkad siltig sand	0,4	7,5		3	
138	3670	röd siltig sand och torvpartier	0,4	14,5		3	
139	3674	röd järnutfällningar silt	0,4	6,5		3	
140	3678	rödbrun vattenpåverkad silt	0,4	6		3	
141	3682	rödbrun vattenpåverkad silt	0,4	4		3	
142	3686	rödbrun vattenpåverkad silt	0,4	6		3	
143	3689	rödbrun vattenpåverkad silt	0,4	6		3	
144	3693	rödbrun vattenpåverkad silt	0,4	9		3	

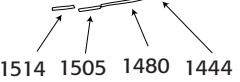
Schakt inom utredningssträcka 1. Skala 1:4000

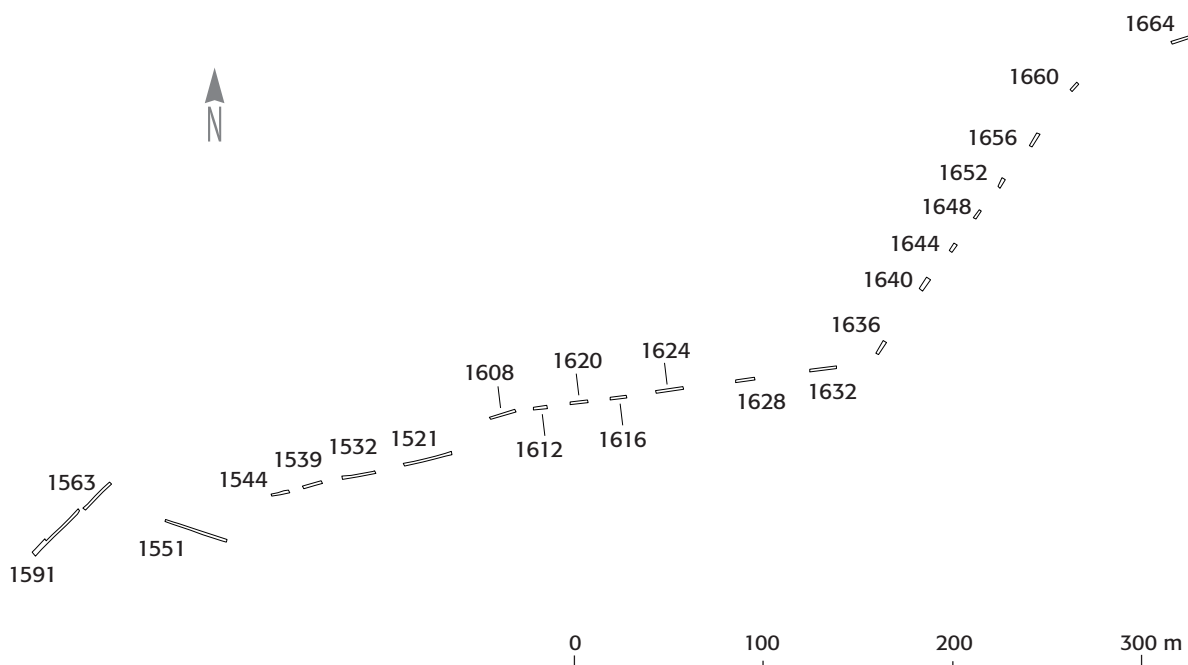
1111

1221

1411

Schakt inom utredningssträcka 2. Skala 1:4000

1669
1676
1800

Schakt inom norra delen
av utredningssträcka 3.
Skala 1:4000

1988
2042
2174
2140
2178
2182
2195
2199, 2204
2208
2214
2218
2311
2315
2322
2326
2333
2374, 2378, 2382, 2386
2360
2390
2394

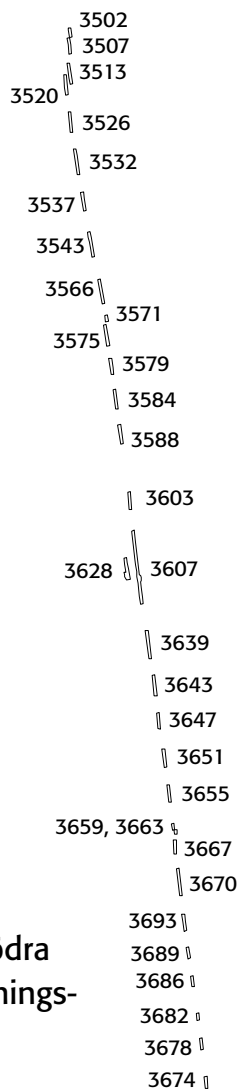
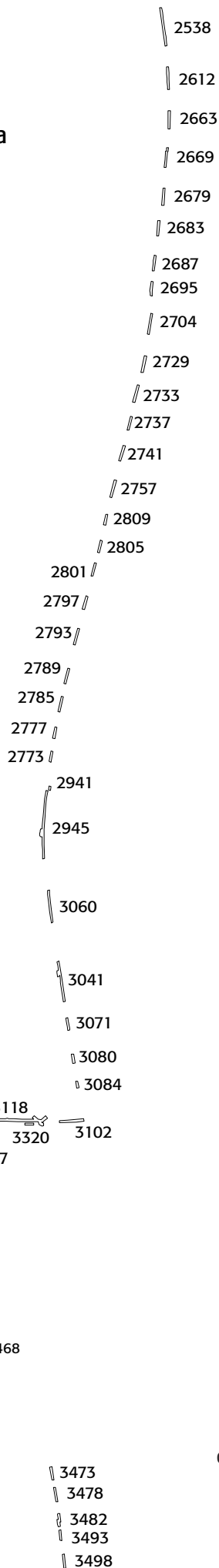

2408
2412

2416, 2914, 2922
2534
2538
2612
2663
2669
2679
2683
2687

0 100 200 300 m

Schakt inom mittersta delen av utredningssträcka 3.
Skala 1:4000

Schakt inom södra delen av utredningssträcka 3.
Skala 1:4000

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se